

TRANSILVANI'A.

Fóia Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 9 franci lei noi cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu Associatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Academi'a Romana. — Scóle si internate de fete in Romani'a (Urmare si fine). — Iónu Popescu: Psihologi'a empirica. — Nunt'a la Romani, studiu istorico-ethnograficu comparativu. — Procese verbale ale comitetului Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luate in siedinti'a dela 2 si 21 Aprilie n. 1888. — Alta colectiune de documente adunate de càtra subscrisulu pentru Academi'a romana (Inchieere). — Scól'a superióra de fetitie din Sibiu, colecte. (Continuare din Nr. 7—8 anulu 1887).

Academi'a romana.

Sesiunea generala din anulu 1888.

Raportulu secretariului generalu asupr'a lucrarilor facute in anulu 1887—88.

Domniloru Colegi!

In cursulu anulu academicu, pe care-lu incheiamu acum, amu pierdutu pe mai multi membrii ai Academiei si anume, amu pierdutu pe Canoniculu *Timoteiu Cipariu*, unulu dintre membrii fundatori ai institutiunei nóstre, pe membrii onorari romani *Gheorghe Cretieniu* si *Iacobu Muresianu*, pe membrii onorari streini *Charles de Linas* si *Wilhelm de Kotzebue*, si pe fostulu membru corespondentu *Alexandru de Cihac*.

La fondarea Societatii Academice, din care a esitu Academi'a Romana de astadi, si dela inceputulu activitatii ei in anulu 1867, unulu dintre cei mai invetiati, dintre cei mai cunoscuti si dintre cei mai insemnati membrii a fostu Canoniculu *Timoteiu Cipariu*. Renumele lui Cipariu erá bine stabilitu cu multu inaintea anulu 1867 prin numeróse si insemnate lucrari si publicatiuni.

In cursulu lungei sale vietii, Cipariu a consacratu o neintrerupta activitate studiului limbei romanesci. Elu a contribuitu a dá desvoltarei limbei romane o directiune puternica pe bas'a principiiloru fundamentale puse de Samuilu Clain, de Gheorghe Sincai si de ceilalti ilustru istorici si filologi romani predecesorii lui.

Cipariu a asediatu studiulu limbei romane pe o basa noua, aretându elu mai ántáiu marea insemnatate a faselor, prin cari a trecut, marea insemnatate a monumentelor limbei din trecut.

„Principiele de limba si de scriptura“ publicate la 1847 si 1866, „Elemente de limb'a romana dupa dialecte si monumente vechi“ publicate la 1854, „Crestomati'a sau Analecte literare din càrtile mai vechi“ publicata la 1858, au fostu ántáiele lucrari si de cea mai mare insemnatate pentru studiulu istoricu alu limbei nóstre;

aceste lucrari au fostu titlurile de glorie cari au facutu din Cipariu unulu dintre primii membri si Presiedinti ai Societatii Academice.

Cei dintáiu ani ai Analeloru nóstre, unde depunemu munc'a si activitatea Academiei, suntu plini de propuneri si de discutiuni ale lui Cipariu pentru resolvarea marei cestiiuni a directiunei ce erá a se dá desvoltarii limbei si a ortografiei cu litere latine.

Academi'a a avutu fericirea a premiá si publicá la 1869 si 1877 cele doue volume de „Gramatic'a limbei romane“ a ilustrului nostru invetiatu. Ele au fostu incoronate cu premiulu Zappa, care erá fundatu pentru cultur'a limbei si mai alesu pentru gramatic'a si dictionarul ei.

Daca activitatea academica a lui Cipariu a fostu mare la inceputurile institutiunei nóstre, de mai multi ani incóce nu amu mai avutu placerea de a vedé in adunarile nóstre generale pe venerabilulu Canonicu. Numerósele lucrari intreprinse si multimea aniloru ilu reținéu in Blaju, de unde ne respundea la convocarile nóstre anuale cà nu se mai incumete a intreprinde o caletorie asi'a de lunga. Totusi erá pentru noi o mare multiu-mire sufletésca a'lu scí in viétia.

La 22 Augustu (3 Septembrie) anulu trecut, amu capetatu scirea durerósa cà a incetatu din viétia, in etate de 83 ani. Zelulu luminatu si puterniculu simtiemintu de iubirea némului seu, care a condusu pe Cipariu in indelung'a lui activitate, voru remáné unu mare si nobilu exemplu de imitatu pentru nouele generatiuni.

La 17/29 Septembrie anulu trecut a incetatu din viétia membrulu onoraru alu Academiei *Iacobu Muresianu*, vechiu si zelosu luptatoru pentru cultur'a romanilor, care intr'unu lungu siru de ani a fostu unu neobositu publicistu romanu.

Unu altu membru onoraru a perditu Academi'a in persón'a reposatului *Gheorghe Cretieniu*, incetatu din viétia la 6 Augustu. Reposatulu erá unulu din cei mai

distinsi poezi ai miscarii literare dintre anii 1850 si 1870. Elu lasa in urm'a sa unu insemnatu numeru de scrieri, cari, se speramu, voru fi publicate in curèndu.

Dintre membrii onorari streini a reposatu veteranulu archeologu *Charles de Linas* dela Arras din Franci'a, ale càrui studii au fostu indreptate mai alesu asupr'a obiectelor de metale pretioase ale industriei medievale precum si asupr'a anticitatiloru eclesiastice. Bibliotec'a Academiei posede unu insemnatu numeru alu scrieriloru sale, pe cari cu multa iubire le trimitea Institutiei noastre.

Amu mai perdutu pe membrulu onoraru *Wilhelm de Kotzebue*, incetatu din viètia la 24 Octombrie la Réval. Kotzebue a fostu unu cunoscutu filo-romanu, care a petrecutu mai multi ani in Moldov'a. Elu a avutu totudeun'a simpatii pentru romani si in specialu pentru Moldov'a; a descrisu impresiunile sale in cunoscutele „Schitie din Moldov'a“, ér' in romanulu „Lascaru Viorescu“ elu a depinsu starea societatii moldovene pe la mijloculu acestui secolu, in timpulu dintre lumea veche si nou'a generatiune.

La 29 Iulie a incetatu din viètia *Alexandru de Cihac*, fostu membru corespondentu alu Academiei pentru Sectiunea Literara. Cihac, printr'o stradalnica si indelungata munca, a intocmitu cunoscutele d'oue volume de „Dictionnaire d'Étymologie Daco-Romane“, àntàt'a incercarea unei lucrari etimologice facuta cu scopu de a cuprinde intregu tesaurulu lexicu alu limbei romane.

I. Siedintiele de peste anu.

In cursulu celoru 42 siedintie ordinare de preste anu s'au discutat si hotaritu mai multe cestiuni administrative si scientifice. In specialu in siedintiele publice s'au facutu numeroase comunicari, cetiri de memorii, studii si notitie, dintre cari o parte s'a si publicatu in „Anale.“

D-lu *Hasdeu*, in siedinti'a dela 15 Maiu, a facutu o comunicatiune orala asupr'a vechiloru sigilii ale orasiului Bucuresti, prezentàndu cá ilustrare mai multe documente din secolii XVI—XVII.

In siedinti'a dela 5 Iunie d-lu *Urechia* a cetitu memoriulu seu despre „Slobozii“, care s'a si publicatu.

D-lu *Odobescu* a vorbitu la 19 Iunie despre tesaurulu gasitu la inceputulu secolului la satulu Contiesci din Dorohoiu, si din care t'ote bucatile conservate se afla in museulu Ermitagiului din St. Petersburgu. Totu d-lu *Odobescu* a cetitu, in siedinti'a dela 11 Decembre, unu memoriu asupr'a activitatii literare si asupr'a publicatiuniloru de literatura poporala alu meritosului, acum raposatu, tipografu alu Academiei Petre Ispirescu.

La 26 Iunie d-lu generalu *Falcoianu* a prezentatu o serie de calcule, facute de d-sa, asupr'a resaritului si apusului S'orelui in Bucuresti in anulu 1888.

In siedinti'a dela 9 Octombrie d-lu *Em. Bacaloglu* a vorbitu despre o noua descoperire a lui Eddison privit'ore la perfectionarea luminatului electricu.

Siedinti'a publica dela 6 Novembre a fostu ocupata cu lectur'a relatiunei d-lui Dr. *Felix* asupr'a congresului internationalu de igiena si demografie, care s'a tinutu la Vien'a in var'a trecuta.

In siedintiele dela 20 Novembre si 4 Decembre d-lu *Sion* a facutu Academiei impartasiri asupr'a mai multoru documente istorice privit'ore la romani, cari se afla in arhivele dela Chisineu.

In siedinti'a publica dela 11 Decembre d-lu *Papadopolu Calimachu* a facutu o comunicare despre „De-reptate“, nume pe care cronicarii 'lu dau locului unde Stefanu celu mare a fostu proclamatu domnu alu Moldovei.

La 9 Octombrie d-lu *Urechia* a comunicatu mai multe informatiuni si notitie despre vièti'a si activitatea literara a lui Vartolomeiu Manzarènu, archimandritu si carturariu moldovènu din secolulu alu XVIII-lea.

In siedinti'a publica dela 5 Februarie d-lu *Urechia* a comunicatu unu memoriu despre Paharniculu Caraimanu din timpulu lui Ieremi'a Movila si despre legea organica a Chinoviloru Moldovene decretata de Mironu Moghila Barnovschi Voevodu prin chrisovulu dela 20 Septembrie 1626.

Pentru serbarea dilei de 10 Maiu, in siedinti'a dela 8 ale aceleiasi luni, subscrisulu a cetitu memoriulu, care ve este cunoscutu si care avea de scopu se arete insemnatatea acestei dile pentru istori'a moderna a Romaniloru.

Membrulu corespondentu alu Academiei, d-lu *Gr. G. Tocilescu* a facutu o relatiune despre castrulu romanu dela Ceatalu-Ormanu din Dobrogea si despre inscriptiunile gasite acolo; ér' in siedinti'a dela 13 Novembre d-sa a descrisu ruinele unui insemnatu stabilimentu termalu romanu si a unui castru stativu descoperite la Bivolari, in susu de manastirea Cozia.

In cea din urma siedintia publica, dela 4 a lunei curget'ore, d-lu *Hasdeu* a cetitu unu studiu de mare insemnatate, asupr'a numelui si originei orasiului Argesiu, si asupr'a zidirei minunatei biserici din acelu orasiu.

II. Publicatiunile Academiei.

1. Din *Analele Academiei* s'au publicatu urmat'orele volume:

Tomulu IX, cuprinde partea administrativa si desbaterile anului 1886/7.

Sectiunea a II-a a Tomului VIII cuprinde urmat'orele memorii:

Amintiri despre Grigorie Alexandrescu. Scris'ore càtra V. Alexandri, de *Ioanu Ghic'a*.

Apulum, Alb'a-Iulia, Belgradu in Transilvan'a. Studiu de *G. Baritiu*.

Schitie din vièti'a Mitropolitului Ungro-Vlahiei Filaret II-lea 1792 si ale altoru pers'one bisericesci cu cari elu a fostu in relatiune apr'ope, de *Episcopulu Melchisedecu*.

Notitia istorica despre orasiulu Botosiani, de *A. Papadopolu-Calimachu*.

Raportu asupr'a càtorv'a manastiri, schituri si biserici din tièra, prezentate Ministeriului cultelor si alu instructiunei publice de *Gr. G. Tocilescu*.

Dare de s'ema despre colectiunea de documente istorice romane aflate la Wiesbaden. — Cuventare pentru aniversarea dilei de diece Maiu, tinuta de *Dimitrie A. Sturdz'a*.

I. Scrisóre autografa dela Michaiu Vitezulu. — II. Stégulu lui Sierbanu Voda Cantacuzino. — III. Nóue descoperiri numismatice romanesci. — Cuventare pentru aniversarea dilei de diece Maiu ținuta *D. A. Sturdz'a*.

Sectiunea a II-a a Tomului IX cuprinde, dupa decisiunea dela 28 Martie 1887, memoriile Sectiunilor tiparite in volume separate. Astu-felu s'au terminatu si inchisu *Memoriile sectiunei istorice*, formându unu volumu compusu din urmatóarele memorii:

Diece Maiu. Memoriu presentatu Academiei, de *D. A. Sturdz'a*.

Biseric'a din Parhanti in Bucovin'a, de *S. Fl. Marianu*.

Sém'a visteriei Moldovei din 1818, de *V. A. Urechia*.

O statistica a tierei Romanesci din 1820. Comunicare de *V. A. Urechia*.

Inscriptiuni dupa manuscrise. Comunicari si note de *V. A. Urechia*.

Generalulu Kisseleff in Moldov'a si tier'a Romanésca, 1829—1834, dupa documente rusesci de *A. Papadopolu-Chalimachu*.

Notitie despre Slobozii, de *V. A. Urechia*

Volumulu cu *Memoriile Sectiunei sciintifice* cuprinde urmatóarele:

Despre Originea si modulu de zacere alu Petrolului in generalu si particularu in Carpati. — Discursu de receptiune de *Gr. Cobălcescu*, — cu respunsu de *Dr. D. Brandza*.

A trei'a sesiune a congresului Geologicu internationalu ținutu la Berlinu in 1885, Relatiune de *Gr. Stefanescu*.

Aperatoriulu de trasnetu (Paratonnerre) de *Em. Bacaloglo*.

Alu VI-lea congresu internationalu de Igiene si demografie si expositiunea de igiena si demografie din Vien'a (Septembre-Octobre 1887) Relatiune de *Dr. I. Felix*.

2. Din *Operele complete ale lui Miron Costinu*, cari se publica de către colegulu nostru d-lu *V. A. Urechia*, a aparutu tomulu II, in care se cuprindu scrierile mai mici ale celebrului cronicaru Moldovénu, dintre cari mai multe au fostu până acumu inedite.

Volumulu acest'a este amplificatu cu unu mare numeru de facsimile de pe documente, peceti, inscriptiuni si altele.

Ministeriulu instructiunei publice a luat asupr'a sa tóte cheltuelile necesitate de acésta publicatiune, in care s'au strinsu tóte productiunile literare ale marelui logofetu si cronicaru alu Moldovei din secolulu alu XVII-lea.

3. *Istori'a lui Herodotu*, in traducerea premiata a d-lui *D. I. Ghic'a*, a continuatu a se tipari si in cursulu anului trecut; ea a ajunsu până la pagin'a 128 si până la capitolulu 74 alu cartiei antái u a lui Herodotu.

4. In sesiunea trecuta ati decisu tiparirea colectiunei de basme si cantece populare in dialectulu macedo-romanu, culese si traduse in limbile romana si francesa de către reposatulu nostru colegu, doctorulu *Obedenaru*. Acésta colectiune s'a tiparitu intréga sub ingrigirea de aprópe a bibliotecarului Academiei, d-lu *I. Bianu*, si formédia unu volumu in 8° de 336. pagine. Unu glosariu completu pentru textele cuprinse in acestu volumu se va adaogi la sfársitului lui. Deosebite cause au impedicatu

inse cá acésta lucrare se se faca in cursulu anului si de aceea publicarea volumului nu s'a terminatu inca.

Lucrarea se va face in anulu viitoru.

5. *Flo'r'a Dobrogei* de d-lu colegu *Dr. D. Brândza*, lucrare cărei'a i s'a acordatu premiulu Lazaru in sesiunea trecuta, nu a fostu pusa sub tiparu. Autorulu a vóitu se supuna mai antái u acésta importanta lucrare sciintifica unei revisiuni, dupa care va incepe tiparirea ei:

6. La 1881 s'a publicatu de către dlu colegu *B. P. Hasdeu* antái ulu tomu alu *Psaltirei slavo-romane a diaconului. Coresi* tiparita la 1577. Acumu d-lu Hasdeu a inceputu tiparirea tomului alu doilea alu acestei publicatiuni. Ea va cuprinde *Analecte despre miscarea literara extra-coresiana la romani intre 1570—1580, despre activitatea carturarésca a diaconului Coresi și despre Psaltirea cea romanésca dela 1577*.

Acestu volamu va continuá a se tipari si se va terminá in cursulu anului.

7. Tiparirea *Marelui Etimologicu alu Romaniei* a continuatu fără incetare si in cursulu anului trecut. Fasciór'a I-a din tomulu II, cuprindiéndu cuvintele „*Amus-Apuc*,” a fostu publicata in lun'a Octobre; fasciór'a II-a, in care se apropie finirea literei *A*, este de asemenea terminata si se va publicá chiar in cursulu actualei sesiuni. Colegulu nostru d-lu *B. P. Hasdeu*, autorulu acestei lucrari monumentale, a cetitu in siedintiele dela 5 Iunie si 4 Decembre câte-v'a articole din lucrarea sa. D-sa se va conformá si acum vechiului si bunului seu obicei, de a ve presentá insusi o relatiune despre mersulu marei sale lucrari.

8. Nu s'a inceputu inca tiparirea scrierei *Tieranulu Romanu* de d-lu *Gr. G. Tocilescu*, cărei'a i s'a acordatu la 24 Martie 1882, premiulu Nasturelu Herescu de 5,000 lei. Manuscrisulu acestei lucrari se afla depusu la Academie, dupa ce a fostu supusu unei revisiuni generale.

Tiparirea acestei scrieri se va face in curéndu in Analele Academiei.

9. De asemenea se afla pregatita publicarea *Catalogului descriptivu alu monumentelor sculpturale si epigrafice din Museulu Nationalu de Antichitati*.

III. *Publicatiunile Hurmuzaki si cercetari istorice.*

In anii trecuti publicatiunile documentelor istorice adunate de nemuritorulu *Eudoxiu de Hurmuzaki*, si inmultite cu produsulu cercetariloru Academiei, a inaintatu cu mare repediciune.

In acestu anu s'au tiparitu urmatóarele volume:

1. S'a terminatu partea 2-a a volumului III, in care s'au publicatu 563 documente din anii 1576—1600. Cea mai mare parte din aceste documente, privitóre la faptele lui Michaiu Voda Vitezulu si la epoc'a domniei lui, provinu din arhivele Venetiei prin statornic'a bunavointia a directorului loru d-lu *Cecchetti*. Altele au fostu adunate din bibliotecele si arhivele Romei prin ingrijirea zelosului si regretatului *Dr. Obedenaru*, precum si din bibliotece si arhive polone, strínse unele de către re-

posatulu nostru colegu Papiu Iliarianu si procurate altele in urm'a cercetariloru facute de càtra bibliotecarul nostru d-lu I. Bianu in caletori'a intreprinsa spre acestu scopu. La sfârșitul volumului s'a reprodușu textulu a 40 de brosiuri, tiparite la Rom'a, Veron'a si Ferrar'a in anii 1594—1601, cari tôte suntu relatiuni despre resbóiele facute in contr'a Turciloru in acei ani de càtra Michaiu Vitézulu, Sigismund Batori principele Transilvaniei si de Imperatulu Austriei, brosiuri cari au fost daruite in anulu trecutulu de mine Bibliotecei Academiei. La acestu volumu se tiparesce acum'a indicele alfabeticu, si in curèndu va fi publicatu. Indata dupa terminarea lui, se va incepe tiparirea volumului II, care va cuprinde documentele privitóre la anii 1451—1575.

2. S'a publicatu àntâi'a jumetate a volumului alu III-lea din suplementulu la colectiunea Hurmuzaki. In acestu volumu (de 395 pagine) s'au tiparitu tôte documentele, in numeru de 56, procurate prin ingrigirea d-lui Odobescu din arhivele Ministeriului afaceriloru streine din Parisu. Tôte aceste documente, intre cari se afla si pretiósele memorii ale generalului Langeron, privescu evenimentele petrecute in vechile principate dela 1709 pàna la 1812.

Asteptamu dela d-lu colegu Odobescu manuscrisulu necesaru pentru a completá a dou'a jumetate a acestui volumu. Spesele necesare pentru adunarea loru s'a remisu d-lui Odobescu la finele sesiunii trecute.

3. Lucrarea adunarei din diferite publicatiuni ale documentelor istorice anterióre anului 1575, cu care comisiunea publicatiunilor Hurmuzaki a insarcinatu pe membrulu corespondentu alu Academiei d-lu N. Densusianu, a continuatu fàra intrerupere si in cursulu anului incetatu. D-lu Densusianu a fostu insarcinatu de Ministeriulu Instructiunii publice cu o misiune de cercetari istorice la Rom'a. D-sa lucréza cu mare succesu mai cu séma in arhivele si bibliotecele Vaticanului. Colectiunea de documente va càstiga multe si pretióse adaosuri din rezultatele acestei caletorii.

4. Cercetarea si decopiarea documentelor privitóre la istori'a nóstra se urméza in arhivele Venetiei sub ingrijirea d-lui Cecchetti, care si pàna acum ne-a procuratu, cu cheltueli de totu neinsemnate, unu bogatu si pretiosu tesauru pentru istori'a nóstra.

5. Din arhivele familiare ale printiului A. Radziwill, asiezate in castelulu dela Nieswicz, s'au copiatu la 300 documente dupa indicatiunile d-lui Bianu, in urm'a cercetariloru ce a fostu insarcinatu de Academie se faca in acelu archivu.

6. In urm'a indicatiuniloru date de d-lu N. Densusianu, delegatiunea a rugatu pe d-lu profesoru G. Gelgich dela Ragus'a de a cercetá si decopiá pentru Academie tôte documentele de interesu pentru istori'a romanésca, cari se voru aflá in arhivele Ragusane. Lucrarea este acum inceputa si speramu cà in anulu viitoru se voru primí copiile acestoru pretióse documente, gat'a de a fi tiparite.

IV. Cercetari si explorari sciintifice.

1. In sesiunea trecuta a'ti numitu o comisiune compusa din d-nii colegi Urechia, Papadopol-Calimachu, Cobalcescu si Stefanescu; acestei comisiuni i-ati datu insarcinarea de a explora statiunea archeologica dela Cucuteni.

In siedinti'a dela 12 Iunie d-lu Gr. Stefanescu, in urm'a unei cercetari la fati'a locului, facuta impreuna cu d-lu Cobalcescu, a prezentatu Academiei o relatiune asupr'a acestei statiuni, precum si mai multe bucati de ceramicá aflate acolo. Comisiunea ve va prezentá D-Vóstre o relatiune completa asupr'a exploratiunii sale.

2. Venerabilulu nostru colegu d-lu G. Baritiu a continuatu si in anulu trecutulu cercetarile sale istorice in bibliotecele si arhivele Transilvaniei, spre care scopu i s'a pusu la dispositiune sum'a de lei 2,500 prevediuta in budgetu.

D-sa a trimisu o importanta colectiune de documente si alte manuscrise istorice, parte in copii, parte in originalu, cari tôte au fostu prezentate Academiei in siedinti'a dela 18 Decembre.

3. Asupr'a sumei de 2,500 lei data d-lui colegu Odobescu in budgetu pentru culegerea de documente istorice din Franci'a s'a vorbitu mai susu.

4. In siedinti'a dela 29 Maiu, presedintele nostru d-lu Kogalnicénu, dupa indicatiunea d-lui Papadopol-Calimachu, a aretatu cà in arhivele dela Odess'a se afla o colectiune de peste 2,000 dosare de acte privitóre la administratiunea rusésca din tierile romane in timpul ocupatiuniloru din anii 1806—1812. Important'a acestei colectiuni este fórte mare, dupa cum se póte vedé din inventariulu loru publicatu in Analele Societatii istorice si archeologice din Odess'a (tom. XI pag. 269—310). D-lu Kogalnicénu a propusu si Academi'a a aprobatu cà sè se dea insarcinare bibliotecarului Academiei, d-lui I. Bianu se mérga la Odess'a, se cerceteze acésta colectiune, si sè ingrijésca a se procurá copii dupa tôte actele cuprinse intr'insa puindu-i-se spre acestu scopu la dispositiune sum'a trebuitóre din banii fondului Hagi-Vasile. Incassarea acestui fondu inșã intàrduindu, si intrebuintiarea lui nefindu inca regulamentata, Delegatiunea a crediutu cà este mai bine a se amàná deocamdata indeplinirea acestei decisiuni.

5. Descoperirile si explorarile archeologice facute in tíera au preocupatu Academi'a in mai multe siedintie. D-lu Kogalnicénu, in siedinti'a dela 19 Iunie, a datu informatiuni despre multele descoperiri archeologice cari se facu in Dobrogea si despre bogatele colectiuni de anticitati cari s'au strinsu in acésta provincie.

De asemenea d-lu colegu N. Ionescu a adusu la cunoscenti'a Academiei o descoperire archeologica facuta la Cãrn'a in judetiulu Dolju pe malulu Dunarei si a atrasu atentiunea asupr'a stricaciuniloru si risipei de cari suntu amenintiate anticitatile cari se descoperu prin diferitele puncte ale tieriei.

D-lu V. A. Urechia a atrasu si D-sa atentiunea asupr'a lipsei de ingrijire cu care se tractéza petrile

cu inscripțiuni de pe la biserici cându acestea se restaurăza.

Intr'o caletorie ce amu facutu in Dobrogea cu d-lu Tocilescu, am avutu fericirea de a descoperi mai multe monumente, dintre cari unele de mare insemnatate pentru timpul dominatiunei romane.

V. Legate si fonduri.

Avemu din ce in ce mai multe dovede, că activitatea desvoltata de Academie si regulat'a ei administrare atragu asupr'a-i interesulu barbatiloru patrioti si doritori de inaintarea culturai nationale.

1. O dovada noua despre acést'a avemu in testamentulu repositului I. Fetu, frate alu regretatului nostru colegu si generosu donatoru alu Academiei Dr. A. Fetu.

Ioanu Fetu, avocatulu si proprietariu, cetatiénu traindu in afara de luptele dilei, dar observându de aprópe mersulu moralu, sciintificu, literaru si politicu alu patriei, a incetatu din viétia la 27 Ianuarie a. c., lasându Academiéi prin testamentu aprópe intrég'a sa avere: In siedinti'a dela 11 Martie, conformu art. 85 din Regulamentu, Delegatiunea, in unire cu unanimitatea membriloru presenti a decisu primirea acestui legatu sub rezerv'a aprobarei ce este a se dá in sesiunea generala, conformu art. 7 aliniatulu *n.* din Statute.

2. Executorii testamentari ai repositului Dimitrie Hagi Vasile, au relatatu Academiéi că, lichidându-se averea remasa dupa repositulu, s'a constatat unu deficitu de 195,821 lei, la care legatarii cu imobile nu au voit'u a participá.

De aci s'a nascutu unu procesu care amenintiá se dureze mai multi ani. Spre a evitá acést'a, legatarii cu imobile s'au inoit'u a completá din pãrtile loru deficitulu până la 83.36% in locu de 62%, cum ar' fi resultatu daca prosesulu s'ar fi sfãrsitu in favorulu loru. Dupa acést'a propunere Academi'a avea se suferé o reducere a legatului seu de 16.64%. Cestiunea s'a discutatu in siedintiele dela 1 si 8 Maiu si propunerea s'a primitu cu unanimitate.

In urm'a acestei decisiuni delegatiunea a primitu valórea legatului Hagi Vasile in suma de 16,672 lei. Sum'a primita s'a capitalisatu cumparându-se efecte publice, si remâne acumu că Academi'a se regulementeze intrebuintiarea acestui fondu.

3. Actiunea intentata la instantiele judecatoresti pentru anularea testamentului repositului Dr. Obedenariu, a fostu căstigata la 13 Maiu anulu trecut inaintea Curtii de Apelu Secti'a a II, multiamita aperiarii zelóse a colegului nostru d-lu T. Maiórescu. Acum afacerea se afla pendinte inaintea inaltei Curtii de Casatie si Iustitie; ea urmaresce scopulu de a scóte de sub dispositiunile testamentului numai mosi'a, recunoscându-se, cu ocasiunea pledarii procesului inaintea Curtii de Apelu, de cătra partea adversa validitatea dispositiuniloru testamentului intru cătu privesce averea mobila.

4. In siedinti'a dela 30 Martie din sesiunea generala trecuta a'ti recomandat delegatiunei cestiunea asigurarei drepturiloru Academiéi pe imobilele apartinându

legatelor Zapp'a si Nasturelu-Herescu. Conformu acestei insarcinari s'au luat'u inscripțiuni ipotecare asupr'a mosiei Brostenii-Noi pentru asigurarea legatului Zapp'a de 1,000 galbini pe anu si asupr'a mosiiloru Nasturelu si Lamotescii pentru asigurarea legaturiloru Nasturelu-Herescu.

VI. Colectiunile.

Imbogatirea colectiuniloru Academiei a continuatu că si in anii din urma, asi'a incátu pe lâng'a Bibliotec'a cărtiloru tiparite, sectiunea manuscriptelor si a documentelor istorice sunt astadi tesaure nepretiuite pentru studiulu istoriei nationale si a vechiei literaturai romanesci.

Comisiunea Bibliotecai va presentá relatiune mai amenuntita asupra creșterei Bibliotecai si a lucrariloru facute de personalulu cancelariei pentru ținerea ei in buna ordine. Comunicu aci urmatóarele informatiuni mai insemnate privitóre la neincetat'a ingrijire pe care a avut'o Delegatiunea pentru colectiunile atátu de pretióse ale Academiei.

1. Ministeriulu Instructiunei publice, vedindu că bibliotec'a repositului monachu Nifonu Balasiescu la manastirea Caldarusiani erá expusa stricaciunei, a oferit'o Academiéi, care la 17 Aprilie a hotaritu primirea ei. Acést'a biblioteca a fostu ridicata in ladi, si asiediata in depositulu bibliotecai nóstre, faptu comunicatu Academiéi in siedinti'a din 26 Iunie. Strimtorarea localului nu a permisu că cărțile acestea sè se incorporeze până acum in Biblioteca, si sè se introduca in catalóge.

2. S'au primitu in decursulu anului multe si pretióse cărți si manuscripte in daru. Voiu amintí mai ántáiu o serie pretiósa, pe care Academi'a o datoresce generositatii Eforiei Spitaleloru Civile din Bucuresci.

Ministeriulu instructiunei publice in mai multe renduri a trimesu Academiéi bogate si pretióse colectiuni de cărți vechi romanesci, sau tiparite in tíera in seculii trecuti, precum si numeróse volume manuscrise.

3. Relatiunile de schimbulu publicatiuniloru au continuatu a imbogati Bibliotec'a. In acestu anu s'au stabilitu aceleasi relatiuni cu urmatóarele institutiuni sciintifice:

Comisiunea istorica municipala a Brasiovului.

Societatea naturalistiloru dela universitatea din Kiev.

Institutulu istoricu italianu dela Rom'a.

4. Colectiunea documentelor istorice din tíera a luat'u unu avèntu fórté imbucuratoru in ultimii ani si ea merge creșcèndu repede.

Delegatiunea, dorindu a stríngé in acést'a colectiune cătu se póte mai multe documente de prin tíera, a respánditu o publicatiune cu Nr. 3928 prin care face apelu la toti acei'a cari posedu documente vechi, invitându-i ale daruí Academiéi. De pe documentele daruite se dau, cându se exprima dorinti'a, copii si traduceri dela cancelari'a nóstra. Resultatele acestei publicatiuni au fostu fórté imbucuratóre, căci s'au primitu in urm'a ei unu insemnatu numeru de documente din diferite pãrti ale tíerei. Daruitoriloru s'au exprimat'u multumiri atátu prin adrese directe cătu si prin publicatiuni in „*Monitorulu*”

Officialu. Cele mai insemnate daruri de documente s'au primitu dela d-nii Stefanu Rosetti, R. Rosetti, C. Rovinaru dela Tirgu-Jiului, Emanoilu Donici, Al. Vernescu-Buzeu, Constantinu Coltiescu din Carbunesci in Gorju, Fratii Siarag'a, librari in Iasi.

Cu autorisarea ministeriului justitiei s'a adusu o bogata colectiune de documente dela tribunalulu de Iasi, documente remase de multi ani in podurile palatului administrativu, unde s'au aflu cu ocaziunea incendiului din anii trecuti; de asemenea ministeriulu instructiunii publice a trimisu o colectiune de 160 documente de ale manastirei Snagovulu remase cá netrebnice la manastirea Cernic'a.

VII. Concursurile.

Pentru sesiunea pe care o deschidemu astadi suntu puse la concursu urmatórele premii:

1. Premiulu Nasturelu-Herescu de 4,000 lei, care este de a se dá unei cărți scrise in limb'a romana cu continutu de ori-ce natura, pe care o veti judecá mai meritorie printre cele publicate in cursulu anului 1887;

2. Premiulu Statului Lazaru de 5,000 lei destinatu unei cărți care se va judecá mai meritorie intre cele mai publicate in anii 1886 si 1887, avendu cuprinsu sciintificu, sau cele mai importante inventiuni sciintifice facute in acesti doi ani.

La aceste premii s'au prezentatu urmatórele publicatiuni si inventiuni:

1. Crainicénu (Majoru Gr.), Cursu de fortificatiune. Partea III, IV, V. Bucuresci 1885—87 3 vol. 8°.

2. Codrescu (Th.), Uricarulu cuprindietoru de diverse acte care potu servi la istori'a romaniloru. Vol. VII, VIII, si IX. Iasi 1886—87 3 vol. 8°.

3. Meitani (G. G.), Studie asupr'a Constitutiunei romaniloru s'au explicarea pactului nostru fundamentalu din 1 Iulie 1866. Fasc. XII. Bucuresci 1887.

4. Bacaloglu (E.), Elemente de fisica. Ed. II-a cu indreptari si adause. Bucuresci 1 vol. 8°.

5. Max (Emile), Art'a obstreticala. Cursu teoreticu si practiculu pentru medici si studenti. Partea I. Iasi 1886 1 vol. 8°.

6. Polimetru-Costiescu. Inventiunea d-lui Col. A. Costiescu. — S'au prezentatu 12 exemplare din brosiur'a care descrie instrumentulu si modulu lui de intrebuintiare. Iasi 1887. — 1 br. 8°.

7. Telemetru-Costiescu. Inventiunea d-lui Col. A. Costiescu. — S'au prezentatu 12 exemplare din brosiur'a care descrie instrumentulu si modulu lui de intrebuintiare. Iasi 1887, 1 br. 8°.

8. Popescu (I.), Psihologi'a empirica sau sciinti'a despre sufletu intre marginile observatiunei. Ed. II. Sibiuu 1887. 8°.

9. Elian (I.), Cercetari clinice si experimentale asupr'a bryoniei albe (Brei) cá medicamentu antiemoragicu. Bucuresci 1886. 1 br. 8°.

10. Vlahutia (Al.), Poesii. — Bucuresci 1887. 8°.

3. Premiulu statului Heliade Radulescu de 5,000 lei a fostu pusu la concursu pentru cea mai buna lucrare despre: *Nun'a la romani, studiu istorico-etnograficu comparativu*. La acestu concursu s'au prezentatu doue

manuscrite, unulu cu moto: „*Insuratulu de tineru si máncaarea de diminétia*,” celalaltu cu moto: „*Nam cum sit hoc natura commune animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Id autem est principium urbis et quasi seminarium reipublicae. Cicero, de off. I, 17, 54.*”

Publicatiunile si manuscritele prezentate in termenulu regulamentaru la aceste premii au fostu trimise fara întârziere comisiuniloru alese din sesiunea trecuta pentru studiarea loru.

Secretarulu generalu:
D. Sturdza.

Scóle si internate de fete in Romani'a.

(Incheiere).

Institutele pe care le avea capital'a Bucuresci in 1885 pentru crescerea fetitiloru in numeru de câteva mii esite din poporatiunea sa de vreo 230 mii suflete sunt acestea:

Scól'a centrala de fete.

Strad'a Pensionatu Nr. 4.

D-na S. Baicoianu, directóra	in localulu scólei
D. Stefanu Nestorescu, profes. de desemnu str. Plevnei	22
D-ra Alexandrin'a Filionescu, profesóra de pedagogie	Victoriei 87
D. I. Manliu, profesoru	„ Mosiloru 120
D. Mihaescu, „	„ P.-Unite 19 bis
D-ra Eleneora Natulénu, profesóra de limb'a franceza	„ Scaaneloru 47
D. G. Eustatiu, profesoru de matematica „	„ Salciiloru 15
D-ra Ch. Christeanu, profesóra	„ Spatarului 11
„ Sofi'a Condeescu, „	in localulu scólei
„ Cleli'a Bruzzesi, „	str. Poštea-Veche 7
D. C. Barcanescu, profesoru	„ Sierb.-Voda 118
Protoiereu I. Constantinescu economu, profesoru	„ Olimpului 15
D. Argesianu, profesoru de igiena	„ Sierban-Voda 31

Asilulu Elen'a Dómna.

D-ra Elen'a Alessiu, directóra	Asil (A esitu).
„ Vasilina Alexandrescu, sub-directóra si profesóra de geografie	„
D. Dr. B. Constantinescu, directoru de studii bis. Sf. Ecaterina	
Pr. Gg. Georgescu preotu si profesoru de religie	Asil
D. I. Mateescu, profesoru de istorie	str. Rahovei 33
„ Pana Constantinescu, profesoru de sciintiele fisico-naturale	Gimnas. Cantemir
„ Dr. G. Gachassim, profesoru de limba si literatur'a franceza	Asil
„ M. Cohen, profesoru de musica vocala, clasa superióra	str. Sierb.-Voda 45-
„ Dr. R. Antonescu, profesoru de igiena „	Victoriei
„ Sav'a Hintia, profesoru de desemnu	Asil
„ B. Stefanescu, profesoru de caligrafie str. Rèscrucile	7

D-na R. Roth, institutóre metoda fröbeliana si jocurile gimnastice	Calvina	1
D. P. Dulfu, profesoru de limb'a romana	Griviti'a	
D-ra M. Doyle, profesóra de limb'a germana	Asil	
" Al. Brandstetter, directórea lucrului de mánã	"	
D. N. Popescu, profes. de limba romána	str. Sierb.-Voda	232
" G. Moescu, comptabilu	Lucaci	
" N. Banulescu, profes. de musica vocala, clasele primare	Putiu apa rece	49
D-ra A. C. Calotescu, profesóra de sciintiele naturale, clasa divisionara	Asil	
" V. Vladescu, profesóre de matematica, clas'a divisionara	"	
" P. Sargacénu, profesóra de istorie si geografie, clas'a superióra	"	
" Maria Diaconescu, instit. clas'a IV. pr.	"	
" Zoe Demetrescu " " III. " " "	"	
" Paulin'a Curelescu, " " II. " " "	"	
" Maria Rozescu, " " I. " " "	"	
" As. Tintulescu, instit. scól'a fröbeliana	"	
D. I. Popp, profesoru de xilografie	str. Carolu I.	

Externatulul secundaru de fete.
Strad'a Italiana Nr. 16

Scól'a Profesionala de fete.

D-na Paulin'a Zaharescu, directora si profesóra	str. Coltiei	30
D. Ioanu Zacharescu, profesoru	" "	30
D-na Paulin'a Ghionis, profesóra	Francelin	3
D. Sav'a Hintia, profesoru	la Azil	
D-ra Charlota Adelsberger, maestra croitorésa	Mosiloru	39
" Ana Kade, maestra florista	Isvorulu	28
" Elen'a Radivoiu maestra rufaria	Victoriei	12
" Ecaterin'a Ciurculescu, maestra modista	Mosiloru	148
" D. Stefanescu, ajut. maestrei croitorese	Mosiloru	215

Directórele scóleloru publice de fete.

Scól'a de Rosiu Nr. 1 dir. d-na Constantiniu	str. Pensionatului	25
" " " " 2 " " El Mavromati	" Radu-Voda	27
" " Galben " 1 " " Euf. Elefterescu	" Cornaria	4
" " " " 2 " " M. Stefanescu	" Romana	58
" " " " 3 " " Fel. Petrescu	" Clementei loc. n.	
Sucursala " " 4 " " Maria Drocú	" Basarab	164
" " " " 5 " " E. Cămpinénu	" Mosiloru	203
Scóla de Albast. " 1 " " E. Anastasescu	" 11 Iunie	40
" " " " 2 " " Em. Mihalescu	" Sierb.-Voda I. n.	
" " " " 3 " " Elis'a Ionescu	" Aurorci	47
Scóla de Verde " 1 " " Maria Parteni	" Izvorulu	14
" " " " 2 " " Mari'a Sarosiu	" Casarmeii	61
" " " " 3 " " Tani Giuvara	" Grivitiiei	68
" " " " 4 " " Mar. Poenariu	str. Stir.-Voda loc. n.	
" " " " 5 " " Vict. Paltinénu	" Rahovei	146
Scóla de Negru " 1 " " P. Crainicu	" Lucaci loc. nou	
" " " " 2 " " El. Christescu	" Traianu	57
" " " " 3 " " Mar. Ionescu	" Vântului	7
Sucursala " " 4 " " L. D. Ghentiul.	" Taurului	10

Pensionate private de fete.

Educat. Romana str. Mosiloru	118	dir. d-na Manliu
Beaumont " Polona	16	" " M. Beaumot
Bolintinénu " sioséua Jianu	"	d-ra Bolintinénu
Blaremburg " Sf. Voivodi	29	" " Blaremburg
Andronicu " Fontáneii	10	" " M. Andronicu
Nicolescu " Negustori	4	" " Efr. Nicolescu
Verghi " Primaveraii	26	d-na Miller Verghi
Gakstädter " Luterana	12	" " Gakstädter
Bork " Mosiloru	136	" " Bork.

Scóle private de fete.

Calvina str. Calvina	1	dir. d-na Bartalus
Misionara Angla " Olteni	37	" " Preotulu
Stirbei-Dómna " Rahovei	64	" " d. Limburg
Elisavet'a-Dómna " Dionisie	92	" " Z. Cucuruzescu
Comun. Isr. spaniola " Negru-Voda	3	" " Mayo
" Arména bis. Arména		d. M. Ivantoglu
Ebraica " Spaniola	19	" " Siapir'a
Germana str. Rachovei	16	" " Ana Stahl
Francesa bis. Apolodor	2	" " Slama
" str. Stelea	16	" " Cath. Lysac.
" " Calarasi	19	" " V. Choisi
" " Stelea	17	" " Borislavska
" " Bradu	3 bis.	" " E. Cordonénu
Mixta Sios. Bona-Parte	8	d-ra Em. Georgescu

Scól'a secundara de fete cu pensionatulu.

Strad'a Diaconiseloru Nr. 7.

Diacon. Margar. von Kamptz, superióra ord. cl. I. in pens.	
" Magdalin'a Hintze,	" " II. " "
" Clar'a Iurtz,	" " III. " "
" Elis'a Meseck, {	ajutóre in pensionatu . . . " "
" Mari'a Müller, {	

Scól'a primara de fete.

Str. Diaconiseloru Nr. 5.

Diacona Paulin'a Schmidt, superióra	str. Diaconiseloru	5
" Otilia Tröller, ordinara cl. I.	" " "	"
" Henrietta Bondzio " " II.	" " "	"
Diacona Bertha Reymanu, ordinara III.	str. Diaconiseloru	5
" Alma Raabe, " " VI.	" " "	"
" Anna Dunckel, " " V.	" " "	"

Scól'a filiala (mixta).

Str. Culmei Nr. 7.

D. Petru Müller, ordinar alu clasei de baieti	str. Culmei	7
Diac. Maria Birth, " a " " fete	" Diaconiseloru	5

Profesori si profesóre speciale.

D. Ioanu Cionc'a, profesoru de limba romana	Pasagiulu romanu	
" Vasilie Gr. Popp " " " "	str. Academiei	10
" Iosifu Gaser, " " " "	francesa Hotel-Metropolu	8
M-me Grivel, " " " "	str. Diaconiseloru	7
D-ra Penelope Nic. prof. de lim. rom. si fran.	" Poetului	17
" Emil'a Saegiu, piano	" Cosm'a	1
" Margareta Marquardt "	" Modei	6

Am inregistratu pe lângã institutetele statului si pe cele infintiate de càtra comunitatile religiöse catolice,

protestante, armenesci-gregoriane, mosaice spaniole si mosaice germane, precum si pe cele multe private, pentru că toate se ocupa de crescerea fetelor din acelasi statu. Se reflectamu si la numerulu respectabile alu personalului didacticu, spre ex. la scóla centrala 13, la Asilu unde numerulu elevelor in 10 clase trece preste 400, personalulu este 26, se intielege, că nu numai pentru instructiune, ci si pentru asilu că internatu; mai departe la scóla profesionala practica 9; la scólele luterane secundare si primare 11 asia numite diaconisse, adeca pedagóge cu diplome, aduse dela Berlin, si la scólele acestea nici-unu barbatu.

La toate acestea restulu se sílu cugete fiacare dintre noi toti căti voimu se ne ridicamu femeia la demnitatea ceruta chiar de către sânt'a evangelia a lui Iisus Christosu in exemplele care ni se dau acolo. Mai este inca de doritu, că atātu in Români'a cătu si la noi se se inmultiesca a celea internate, in care elevele pe lângă teorii sanetóse invetiate in scóle se aiba ocaziune de a se deprinde bine si in economi'a casei, incepundu dela stersulu pulberei de pre mobiliariu si dela ținerea in ordine a tuturoru obiectelor din casa, la asiediarea victualiilor in camara, in celariu, până la facerea de dispositiuni in bucataria, că totu ce se ferbe, frige, se esa curatu si gustuosu. Scimu ce ni se raspunde la pretensiuni de acestea ale barbatiloru: „Fetele invatia economi'a casei dela mame, n'au se se faca bucatarese pe la internate.“

Asia vorbisera mai de multu si femeile din societatea superióra, adeca aristocrata a popóreloru europene; astadi inse tocm'a acelea s'au abatutu cu totulu dela acestu eresu economicu. In Angli'a, in Germani'a si pe airea s'au deschisu cu mari spese bucatarii de modelu, de unu lustru si curatia minunata, la care mergu domnişóre din familii ilustre si bogate, pe câte trei patru luni, că se invetie a gati toate feliurile de bucate dela cele mai simple, mai de toate dilele până la cele mai maestrite si mai fine, de care vinu pe mesele monarhiloru si ale milionariloru. Da, se dicemu că din tota societatea popóraloru europene celu multu 30 procente dintre fete invatia tota economi'a casei dela mame, ce facu inse cele 70 procente? Mananca care cum isi ferbe. Óre inse daca se marita, totu asia dicu si barbatii? Dupa esperientiele facute in procesele de divortiu in multime de casuri traiulu reu vine de acolo, că femeia nu scie gati bucate, nici a tiné curatu in casa. Ce facu inse femeile dame mari din Angli'a si din alte tieri, care mergu cu barbatii loru ofiçieri in armata si functionari civili in alte părți ale lumei, pe unde nu afla nici servitóre că se'i spele unu castronu si vre-o óla? Facu ele totu, că-ci au invetiatu a face. Sute de mii se marita fără alta dote, decâtu cu renumele de económe bune si inteligente!

Dara apoi harnici'a in sinesi este pentru femeia o adeverata virtute inaltiatóre.

Sciinti'a contabilitatiei (Buchhaltung) inca se propune in multe scóle de fete alu altoru popóra nu numai cu scopu de a se aplicá in comerçiu si la profesiuni, ci si la economia si chiar in economi'a casei, pentru că fe-

meia se póta purtá socoteala regulata asupr'a speseloru curente ale familiei, se nu dea bani orbesce

In dilele nóstre inca si despre fetele imperatiloru si regiloru se intréba, daca sciu lucrá, daca se pricepu la economi'a casei, daca iau in sama dupa inventariu la toate ocaziunile argintari'a si toate aparatele pentru mese, in fine daca intra mai desu in camarile unde se țin dulcetieri, decocturi, muraturi si alte victualii, pentru că se nu se inbuibe in ele intendantii si bucatarii curtiei.

Se ne resumamu. Cá de cincidiece si mai alesu de ani douediece incóce au inceputu si români se'si dea mai cu de a dinsulu fetele la scóle. Se le dea pe toate câte nu voru fi nauce dela natura, se védia inse că invetiatur'á loru se ia o directiune in totu respectulu sanetósă si practica asia cum cere chiemarea femeii impusa ei dela D-dieu, că se fia mama si económa in adeveratulu intielesu alu cuventului.

G. Baritiu.

Iónu Popescu: Psihologi'a empirica, Sibiiu, Krafft si Bucuresci, Socecu. Editiunea a II-a — XV. + 320.

Asupr'a acestui opu, intitulatu: „Psihologi'a empirica sau sciinti'a despre sufletu intre marginile observatiunei“: mi-am fostu luat voia a vorbi inca la 1881 cându a aparutu editiunea prima. Opu lu in a dou'a editiune a căstigatu in valóre, pentru-că autorulu a ținutu contu atātu de progresele ce face sciinti'a psihologiei, cătu si de observariile, cari i s'au facutu atunci din trei părți. — In urmarea acestora, acum nici că erá trebuintia de mai multu decâtu a anuncia aparitiunea, tragendu-se atentiunea lectoriloru asupr'a imbunatatiriloru adause cărții, dupa cum a si facutu Domnulu T. Maiorescu in „Convorbirile literarie“ dela 1 Novembre 1887 la p. 742. . Cá pe lângă toate acestea mi-am propusu a face la acestu locu o dare de séma mai amenuntita, ans'a este a se cautá in recensiunea facuta cărții de către d-lu St. Velovanu si publicata in numerulu duplu pro Octombre si Novembre 1887 din fói'a „Romänische Revue,“ asupr'a cărei fui facutu atentu dintr'o parte fórte amica directiunei urmate de D-lu Popescu atātu in filosofia cătu si in pedagogie. .

In acésta recensiune D-lu Velovanu voiesce a atacá mai întâiu sistemulu filosoficu urmatu de D-lu Popescu si acum luat de basa si adusu la valóre in opulu seu Psihologi'a empirica; apoi metodulu urmatu in acestu opu. — Si D-sa se crede nu numai chiebatu la acésta din punctulu de vedere alu positii si studiului pre care 'lu representa, dar se crede si in dreptu a o face, „fíndu literatur'a nóstra seraca, ear opulu bine venitu.“ Cá ținta a staruintieloru D-Sale si-au alesu inse numai cele de întâiu sectiuni din opulu citatu, problemele despre conditiunea psihica pentru fenomenele vietii sufletesci si despre idei, si se escusa, ca celelalte nu au incaputu intre cadrele unei recensiuni scurte de 17 pagine in 8° (!).

Desí in asemenare cu editi'a I, asupr'a cărei'a D-sa scriindu in „Deutsche Blätter für erziehenden Unterricht“ dela 1881, nu afla nici o slabiciune, editi'a a II. are imbunatatiri insemnate atātu cu privire la formularea terminiloru si precisarea notiuniloru, cătu si din punctu de vedere alu aug-

mentatiunei, — totusi acum s'au aflatu indemnatu a o luá **asia** preste pecioru. Causese acestei schimbari in timpul dela I. — II. editia potu se jaca séu in impregiurarea cá de atunci au cástigatu in ingeniositate critica, ori cá atunci inca nu petrunse in fiintia sistemului realisticu filosoficu, reprezentatu prin **Psichologi'a D-lui Popescu**, ori cá acum este pre calea studiului de a-si alege unu sistemu de urmatu, pre care póte ar voi al representá singuru in nadejdea de a puté intemeia o scóla filosofica printre romani.

Mai ántáiu nu-lu multiamesse pre D-lu **Velovanu** espunerea din §. 2 cu privire la isvóra, principii si metoda si anume pentru cuvéntulu, cá neurmándu strictu metodului sciintieloru naturali, **Psichologi'a empirica** face intrebuintiare de speculatiuni si notiuni metafisice. Si cá se-si póta sustiné si dovedí nedumeririle alege chiar notiunea „sufletu“, carea trebuie se dee si a datu numele la fie-care psihologie. — Dar se vedem ce dorintia are D-lu recensente? Voiesce cá se védia introdusu in psihologi'a empirica eschisivu metodulu inductivu. Acést'a nu este o incercare noua. S'au mai facutu acést'a cu multu mai nainte si tocmai fácia cu metodulu urmatu de realismulu filosoficu, alu scólei lui **Herbart**. **Asia** au facutu acésta incercare **Beneke** si **Fortlage**, cároru li s'au demonstratu pâna la evidentia, cá singura inductiunea, nu numai nu este suficienta pentru de a construí unu sistemu alu psihologiei empirice si de a resolvá problem'a acelei'a, dar ea duce la consecintie, cari nu sunt admise de psihologi'a empirica a realismului. — Ce e dreptu, metodulu inductivu glorifica siguritatea basei sale, datele esperientiei, dela cari cá dela particularu cauta a affá legile generali, in cari se se conțina tóta tain'a esplicarei fenomeneloru. — Nu e vorba, calea este formulata corect si póte se aiba mare trecere in fácia opiniei vulgare psihologice. Din punctu de vedere sciintificu se arata inse indata, cumcá acestu procesu nu este altulu decâtu alu abstractiunei, care in consecintiele sale duce pâna la teori'a facultatiloru, teoria combatuta cu atát'a energia si resultatu de cátra scól'a realismului si de cátra insusi **Beneke**.

Se formulamu inse cu seriositate cestiunea cu privire la natur'a dateloru, dela cari pléca psihologi'a empirica. Acelea nu sunt óre-cari fenomene simple individuali, concrete, ci acele sunt stari psihice fórte complicate, compuse din multi, factori, cari se schimba in continuu. Si pentru cá se putemu ajunge la elementele vietii sufletesci, aceste fenomene trebu-escu mai ántáiu *analisate*. Pre calea analizei ajungemu a constatá intemplamente factice sau chiar fenomene cá rezultante din acele intemplamente. Unde este acum pentru inductiunea abstractiva garanti'a, cá póte se duca la indeplinire acésta operatiune, si se asigure aceste rezultate? Si afara de acést'a, inductiunea chiar si din punctu de vedere euristicu, nu póte se conduca decâtu numai la conclusiuni ale probabilitatii si inca de o valóre inferióra.

Éta dara, cá chiaru inductiunei i se deschide calea numai prin analiza; unu lucru acesta, care chiar si in fisica si mai cu séma in chemia nu se póte evitá, pentru-cá inductiunea in consecintiele sale nu póte ajunge la alte rezultate, decâtu numai la clasificarea fenomeneloru prin punerea loru sub órecari numiri generali si la descrierea loru. Prin acést'a, psihologi'a ar devení o sciintia descriptiva, pâna cându ea trebuie se fie

genetica, aratándu conditiunile esentiali ale fenomeneloru si conditiunile de nascere pentru conținutulu consciintiei. Deci in fácia vederiloru D-lui recens. sunt a se sustiné vederile autorului dela pag. 12 cu privire la metodulu psihologiei empirice.

Pâna unde au pututu se duca pre recens. postulatu pentru metodulu eschisivu inductivu alu sciintieloru naturali descriptive, se vede din vederile D-sale asupr'a notiunei „sufletu“ si din cuprinderea reportului dintre sufletu si datele esperintiei si ale tuturor fenomeneloru psihice (**Rom. Rev. p. 494—95**). Aceste vederi nu potu se provina decâtu din superficialitatea cu carea recensentulu a privitu lucrulu si a studiatu sistemu filosoficu, pre ale cáru base stá opulu din cestiune. Si trebuie se presupunemu, cá nu cunósce nici pre departe fundamentulu psihologiei scólei lui **Herbart**, cându afirma, cá „im herbartischem Systeme bezeichnet der Ausdruck Seele den Inbegriff aller am Menschen auf dem Wege der inneren wie äusseren Erfahrung beobachteten blos zeitlichen Erscheinungen“; — si inca cu atát'a mai virtosu, cá nu ne arata isvórele de unde s'au adapatu cu aceste cunóscentie, nu citédia operele in cari s'ar affá celu puçinu in trécatu o astfelu de doctrina. In sistemulu filosoficu alu scólei lui **Herbart**, care este identicu cu Realismulu filosofiei exacte, „sufletulu“ este fiantia simpla spirituale, a cáru esistintia si natura le putemu usioru cunósce pre bas'a aloru trei date fundamentali ale consciintii, cari cu seriositate nici cându nu au fostu trase la indoéla si pre cari ni le suministra insasi observarea personale.

Acele date suntu: a) o multime de (idei) concepute, cari suntu in miscare continua; b) in fie-care momentu alu observatiunei, consciintia despre unitatea aceluia-si momentu; c) combinarea momenteloru succesive ale consciintii in identitatea consciintii personali, cá forma neschimbavera a egoitatii. — Aceste date solicitéza in modu absolutu a postulá pentru ele unu subiectu; cáci unde se afla stari si habite reali, acolo cu necesitate trebuie se fie si o fiantia carei'a acele se inhereze. **Herbart** (oper. IV. §. 199) dice: *Wie viel Schein soviel Hindeutung auf Sein*. Si acésta fiantia cá subiectu alu momenteloru aratate si cá substratu alu stariloru si fenomeneloru psihice, este „sufletulu“, fára de care nu póte se esiste psihologi'a. A determiná natur'a acestei fiintie reale, simple si de natura spirituale, substantia neschimbavera si deosebita de corpu, ce e dreptu, este problema metafisica, inse prin considerarea sufletului cá substratu alu stariloru psihice, psihologi'a nici decâtu nu-si pierde caracterulu seu empiricu, pre cátu tēmpu ea tocmai analisándu datele esperientii pre calea inductiunei ajunge la caus'a loru, cá **asia** pre calea metodului geneticu se póta aratá legile de nascere si desvoltare. — De altcum autorulu nici nu a facutu in opulu seu speculatiuni metafisice, ci numai a constatatu conditiunile psihofisice pentru conținutulu consciintii; recens. inse neputēndu aflá esistintia „sufletului“ prin inductiune, notiunea lui o reléga pur si simplu in metafisica si se incérca a-lu identificá cu fenomenele psihice, cari propriamente sunt starile lui inerente. Acésta incercare nu este noua; s'au facutu si de altii, si mai de curēndu de **Ostermann** in opulu seu: *Die hauptsächlichen Irrthümer der herbartischen Psychologie*, 1887, ér in ceea ce privesce consecintiele pedagogice de cátra **Dittes**, unulu din cei mai mari

antagonisti ai acestui sistem. Absurditatea incercarilor acestor'a inse este pusa in deplina evidenta de către O. Flügel in Zeitschrift für exacte Philosophie B. XV. H. III.

In consecintiele sale teori'a recens. ar duce la rezultatul funestu a statorî o „psihologia fără sufletu“, carea astadi in sciinti'a cultivata cu seriositate este considerata că unu feliu de „horribile.“ Acestu titulu ademenitoriu aruncatu in valulu cercetariloru scientifice mai întâiu de către A. Lange in opulu seu „Geschichte des Materialismus“, ca ori-si ce nou au captivat capete mai puçinu temeinice si le-a indusu in eróre. Astadi acésta frasa este inlocuita cu alta, facuta pre bas'a unei analogii, intielegu numirea de psihologia experimentală (vedi Wundt essays 125). In literatur'a romana incercarea cu o psihologia experimentală a facut-o C. Leonardescu prin „Cursulu seu de filosofie“ P. I, psihologi'a experimentală 1878, si a trebuitu sè se convinga, că psihologia fără sufletu *non datur*. Pentru aceea, chiar si de nu este multu bunu in cartea D-sale, totusi este de laudatu confessiunea ce face la pag. 43 scriindu, că „dela faptele cari se petrecu in noi insine ajungemu a determiná natur'a sufletului. O psihologia, care ar neglige acésta cestiune capitală ar fi incompletă.“ De altmîntrenea eu credu că D-lu recens. că dirigentu si profesoru alu unui institutu pedagogicu confesionalu, unde singuru are se dea povetiele cum fiitorii educatori au se cultiveze in armonia intregu organismulu psihofisicu alu eleviloru, care este alcatuitu din trupu si din sufletu, va fi vediu la ce consecintie pôte se duca o „psihologia fara sufletu.“

Si mai puçinu norocosu este recens. in critic'a problemei psihologice despre actiunea imprumutata a conceptelor (ideiloru — Vorstellungen) intre sine. Acésta teoria este aceea in sistemulu filosoficu alu Realismului, carea da psihologiei empirice principiulu sistematicu (Cf. Volkman Psychol. §. 4. in legat. cu §. 49). — Acésta teoria este aceea, carea psihologiei empirice 'i asigura pre deplinu valórea in faci'a teorieloru despre asia numitele facultati ale sufletului; si d-lu Popescu in §. 11 a espusu-o cu destula ingrijire tocmai pentru insemnatatea ei, facèndu a se vedé, cumcà chiaru acésta reciprocitate este de o parte caus'a paralisei si a intunecarei conceptelor, precum este de alta parte cauza pentru reproducere si fenomenele cari se baséza pre dèns'a. Recens. imputa aut. că vacciléza in espunerea sa, din cauza că aceea a fostu determinata mai multu de isvórele literari decâtu de adeveratele isvóre ale esperientii. Se pôte, că se aiba dreptate, de óre-ce vederile espuse de ori si cine faci'a de unu obiectu, o cestiune ori o problema, nu sunt altu-ceva, decâtu espressiunea fidela a modului cum acel'a a cuprinsu respectivulu obiectu, problema ori cestiune. Din acestu punctu de vedere judecându vederile Recens. cu privire la problem'a din cestiune espusa in trei puncte la pag. 501—502 asia se paru că faci'a de ale autor. din §. 11 sunt tocmai confuse, de óre-ce a turnatu intr'o óla atátu problem'a despre combinatiunea conceptelor si asociatiunea loru câtu si fenomenulu despre reproducere. Dupa natur'a loru acestea trebuescu deosebite si faptul este, că fenomenulu reproducerei este o consecintia a combinarei conceptelor in urmarea paralisei, din caus'a cărei acele devenindu latente sau intunecate, prin delaturarea causeru de intunecare érași 'si cástiga gradulu de chiaritate. Faptulu despre influinti'a imprumutata a conceptelor (dupa Popescu

idei) intre sine este fórte lamuritu. Daca p. es. anumite fenomene, fie chiar concepute elementari, intra deodata in consciintia, sau succesive asi'a ca cea prémergatóre inca duréza pre cându a intratu urmatórea, atunci este neincungiravera o asociatiune a acelor'a, si inca cu atátu mai intima, cu câtu simultaneitatea ori succesiunea acelor'a se repetiesce mai desu. Acésta imprejurare aduce cu sine necesitatea, că acelea nu potu fi altcum cugetate decâtu numai fiindu la olalta că unu intregu, că o unitate. Atari combinatiuni de către Herbart au fostu fórte potrivitu numite „complicatiuni.“ Caracteristic'a acestor'a zace in impregiurarea că calitatea continutului factoriloru acestoru complicatiuni este indiferenta, ér caus'a combinatiunii este singuru numai simultaneitatea ori succesiunea. De aici urmédia, că pre calea acést'a ajungu a fi combinate tocmai asi'a elemente inrudite că si disparte. Ba prin faptul simultaneitatii si alu succesiunii potu fi aduse că se formédie unu intregu nu numai elemente eterogene, ci chiaru si contradicatóre. Căci pre câtu de puçinu este trebuintia că unu corpu fisicu compus mechanic, se constee din elemente omogene, pre atátu de puçinu se arata acésta trebuintia la complicatiuni.

Precum elemente dispartate chemice, cari nu au nici unu feliu de afinitate, aflându-se in combinatiune din caus'a presiunii mecanice perseverédia in aceea numai precátu aceea sustă, ér elemente inrudite tocmai din caus'a acést'a sustinu astfelu de combinatiuni, cari numai pre cale chemica se potu disolvá: tocmai asi'a si in sfer'a fenomenelor psihice, elementele omogene nu stau numai la nivoulu unei complicatiuni urmate din caus'a simultaneitatii, ci intra intr'o legatura mai intima tocmai din caus'a acestei omogenitati. Atari combinatiuni de către psihologi'a Realismului Herbarticu sunt numite „fusiuni“ (Verschmelzungen), si au caracteristic'a, că ce e dreptu se nascu din ans'a simultaneitatii, dar nu chiar prin acésta simultaneitate, va se dica de nu ar fi simultaneitate nu s'ar puté fusiuna, totusi nu se fusiunéza căci sunt simultane, ci pentru că sunt omogene.

Ceea ce a sedusu pre recens. că se afirme că elementele dispartate se intuneca că si cele omogene, a fostu chiar reproducerea acelor'a, carea firesce se face in ordine succesiva dupa cum au fostu asociate, inse cu gradulu de consciintia sau cu chiaritatea intréga a fie-cărui, ceace nu se intémpla la cele omogene. Că legile asociatiunii se potu reduce la doue, nu suferé indoéla. Si acésta imprejurare, recunoscuta de Herbart, a determinatu pre filosofii, cari stau afara de scól'a lui, nu numai a nu respinge teori'a asociatiunii propusa de densulu, ci din contra adoptata si desvoltata mai pre largu a o considerá chiar că basa de frunte pentru psihologi'a cugetarei si că unu capitlu introductivu alu logice (Cf. Wundt Logik I. Absch. I).

Chiar cându ar' avea valóre tóte observarile D-lui recens. facute faci'a de metodulu urmatu de D-lu Popescu, faci'a de „sufletu“ si „asociatiune“, ér de ajunsu a cunósce pâna la ce gradu a patrinsu D-sa psihologi'a realismului filosoficu din ataculu ce face celui mai insemnatu fenomenu psihologicu, a p e r c e p t i u n e i, carea asia straluce printre celelalte, precum este sórele intre celelalte stele. Si daca remanea numai la cele de întâiu, potea ori cine se créda că D-sa, că un filosofu si pedagogu priceputu, dorese in interesulu sciintiei, o formulare

mai precisa... Asia, fiindu-i observările față de problem'a a p p e r c e p t i u n e i, cu totul gresite, a cam patitu-o...

A p p e r c e p t i u n e a în formularea sa moderna este un'a dintre problemele mai noue ale psihologiei, după conținutul său, este de-o dată cu începutul acestei științe, numai cătu ea nu a ajuns la valoarea sa de problema, de cătu în timpul din urmă. Meritul de a'i fi garantat această poziție compete din sfer'a Realismului filosofic, școlii lui Herbart. Nu ne prinde deci mirarea, că ea nu este preste totu de ajunsu întâi, ne prinde totuși, că a p p e r c e p t i u n e a cu deosebire pentru pedagogia și învățământu fiindu considerată că cea mai fecunda teorie, chiar de pedagogi este reu întâi, ori chiar tratată în modu ironicu. În espunerea vederilor sale, d-lu recens. purcediendu dela a face autorului imputarea, că a urmatu în modu tradiționale formularei stereotipe a acestui fenomen, fără a usă de adevăratele isvóre empirice pre cari le cunoșce în de-ajunsu, ajunge la conclusi'a că acestui fenomen „immer ein anderes Phänomen, nämlich das der Schlussfolgerung vorangeht; dass schliesslich die appercipirte Vorstellungsverbindung nichts anderes als der Schlusssatz ist“, ér în aplicarea acestui fenomen, din împrejurarea, că combinațiunile său grupele appercipiente au se formeze conclusiunea unui silogismu, trage consecința, că toată instrucțiunea nu are de a nisui spre altceva, de cătu că premisele déjà de față și apropiate se fie improspetate, de ore-ce problem'a instrucțiunii se indeplinesce de sine în consciința elevului. — Comoda esplicare și carea ar usură forțe tare sarcin'a educatoriului.

Lucrulu înse sta altmintrenea, ba putemu dice chiar întorsu, de ore-ce a p p e r c e p t i u n e a nu este unu procesu isolatu său a parte față de alte procese psihice, ci este „Der Inbegriff der seelischen Prozesse auf denen die jedesmalig Erkenntniss beruht“ (Steintal, Sprachwissenschaft I. 181). Si este știutu cumcă între concepute numai doue feluri de combinațiuni au locu: combinațiuni asociative său mecanice și combinațiuni appercipiente, cari din urmă baséza pre omogenitatea conținutului. Pre lângă această, toate formațiunile vietii noastre sufletesci mai au încă unu felu de reportu cu egoitatea, că punctulu de convergență pentru toate fenomenele, toate miscarile, toate gândirile și toate lucrările noastre. Toate acestea se indeplinescu în doue sfere, în sfer'a subiectiva a conceptelor, arătându-se reportulu de înherință, și în sfer'a obiectiva constatându-se identitatea dintre ele ori neidentitatea, armonia ori disarmonia. Aceste combinațiuni nu se potu întâmpla fără ore-care miscare și fără ore-care modificare, de ore-ce însăși asimilarea în sine este o modificare. Si modificarea provine de acolo, de unde provine și miscarea. Unu conceptu, o idee nouă, voiesce a intră în consciința, fie din nou, în urmarea afecțiunii sensibile, fie esindu din consciința potencială, prin eluptarea gradului său de claritate. În această nisuință da de pedeci; și pedecile i se opunu din partea acelor'a, cari în consciința au ore-care consistință. O acțiune este aici, carea provóca o reacțiune. În asemenea cu conceputele déjà consolidate, celu nou, din punctu de vedere alu conținutului ori este omogenu ori opusu. De cumva este omogenu ori egalu se asimiléza numai de cătu, de cumva este opusu atunci în proporțiunea energiei specifice se paraliséza părți proportionate, ear resturile se fusiuneza. Asia în procesulu de appercipiente usioru se potu deosebí doue ele-

mente, respective doi factori: O grupa de concepute déjà consolidate, care efeptuesce asimilarea, că factoru activu; unu conceptu nou său o grupa nouă, carea desí nouă, din punctulu de vedere alu afecțiunii sensibile, dar este mai debile, chiar din caus'a nouatatiei. Si această grupa asupr'a căreia este îndreptată nisuința de modificare, este totdeauna pasiva. Nu este urmăre necesară ca totdeună cele nouă se fie modificate. Acest'a atârna dela tari'a loru. Sunt casuri în istoria ideiloru, în istoria principiiloru și a teoriiloru cându cele vechi și cari se pareau déjà consolidate, au fostu modificate prin cele nouă și chiar numai din caus'a tarii și a perseveranței. Cătu timpu nu a jucat rol de grupa activă opinia, că sórele se învêrte în jurulu pământului? A venitu unu omu și a emisu parerea fundată, că reportulu este întorsu. Elu a caditu jertfa convingerei sale, dar această prin tari'a sa a modificatu pre cele vechi. Până la Herbart și școl'a sa cu deosebire teori'a despre facultățile sufletului érá atâtu de puternică, încátu nu-i cădea nici unui psihologu prin minte a o combate cu serioșitate și energie; după constatările lui și în acestu punctu ajutat și de Beneke, care înse a ajunsu la alte rezultate, astadi recursulu la facultățile sufletului, că ore-cari ființe mitologice, este unu testimoniu pauper-tatis. Dar în fizică, în astronomia, în archeologia, câte casuri de aceste nu sunt?

Se arată deci, că appercipiente este acelu fenomen și acelu procesu eminentu psihologicu, care denóta ori-ce activitate a sufletului de pre partea dezvoltării sale interne.

Steinthal la l. c. §. 152 dice: Apperception bezeichnet allgemein die theoretische, vorstellende, erkennende Thätigkeit der Seele von Seite des inneren Geschehens... Erkenntniss des Äusseren und seiner selbst, ruht auf Apperception. Asi'a procesulu de appercipiente în totalitatea sa devine condițiune psihică pentru cugetare și dezvoltarea inteliginței, este însăși psihologia cugetării. Această împrejurare a îndemnatu pre filosofi, cari stau afara de școl'a lui Herbart a'i recunoșce valoarea, și Wundt întregu capitulu despre dezvoltarea cugetării din logic'a sa 'lu espune sub form'a combinațiilor appercipiente ale conceptelor. — Éta deci cumcă lucrulu sta altcum, decâtu cum l'a cuprinsu D-lu recensente și appercipiente nu este urmăre a operațiunii silogistice, ci din contra întreg'a operațiunea cugetării se întâmplă în domeniulu appercipientei; ér formele elementare ale cugetării, notiunile, judiciile și rezonanțele nu sunt decâtu forme speciale ale appercipientei. Dreptu-ce același Wundt a și espusu atâtu formele judiciului, cătu și ale silogismului numai sub categoriile formelor speciale de appercipiente: ale identificării, ale subsumțiunii, ale armoniei și disarmoniei etc. — Propriaminte silogismulu nu este decâtu form'a deductivă pentru argumentarea valorii unui judiciu, — și singuru judiciulu este appercipiente, deorece aci este espreșiunea reportului dintre subiectu și predicatu, va se dica judiciulu este appercipiente unei întrebări sub form'a răspunsului. — Ceeace a potutu se induca pre D-lu recens. în eróre a fostu cuprinderea silogismului chiar sub forma subsumțiunii după figurile aristotelice, până cându elu că operațiune logică este numai o appercipiente specială.

A mai discută asupr'a însemnatiei pedagogice a p p e r c e p t i u n e i, este superfluu, deorece aceea este aretată în resul-

tate, și chiar contrarii scôlei herbartice se închina rezultatelor, pre cari le-au produs și le arată acestu sistem. Ar fi dara absurd să alteră acestu fenomen prin o esplicare silită și manca. Și D-lu Velovanu, că pedagogu i cunoșce în de ajuns însemnatatea, cu toate acestea — desși recunoșce și superioritatea pedagogiei științifice a scôlei herbartice, se pare că înclina spre Beneke și discipulul său Dittes. Dar, a trece cineva dela Herbart la Beneke și Dittes, nu se poate considera că progresu. Sășii noștri din Transilvani'a au fostu multu timp Benechiani și încă pre la 1859 susținéu la Brașiov o fôia după acelu sistem. Acum înse, vedându rezultatele, ce se potu ajunge pre calea sistemului realistu a lui Herbart, l'au parasitu, precum preste totu și între Germani Dittes nu mai are trecere, și astăzi sunt pre cale a infimtia o filială dela „Verein für wissenschaftliche Paedagogik“, carele este condusu după ideile lui Herbart-Ziller. — Ôre noi românii, se usamu numai de cârpituri și de ce alții lăpeda? Dar chiar după firea poporului, după îndolea lui genetică, romanulu nu poate filosofă decâtu numai între cadrele Realismului. Acestă împrejurare — deca 'mi aduc bine aminte — a accentuat-o în criticile sale și D-lu T. Maiorescu. Unu antagonistu s'a nascutu realismului herbarticu de curându și în D-lu Niculescu în București, care în tes'a sa de licență „Scôl'a națională“ între multe verzi și uscate și într'unu modu servilu și fantasticu pledéza tare pentru direcțiunea lui Dittes și afirmă în deplină necunoștință de cauză, că pedagogi'a herbartiană ar fi o nenorocire pentru noi.

Aceste sunt problemele, asupra caror'a a staruit D-lu Velovanu. Preste secțiunea III din opulu D-lui Popescu, despre simțiminte și a IV despre nisuintie a trecutului. Și într'adeveru aceste părți sunt lucrute cu atâtă diligență și îngrijire, cu atâtă interesu, încâtu vedi în dânsule pre adeveratul psihologu. — În asemănare cu editi'a I această parte a câștigatu îmbunătățiri însemnate. Pre lângă arătarea raportului, în care se află simțimintele cu reproducțiunea, fantăsi'a și cugetarea, §. 21 care tractéza despre simțimintele formali, este cu totul nou. Aceste simțiminte sunt tractate și dezvoltate cu atâtă interesu și pre base atâtu de solide, încâtu chiar în literatur'a folosită că isvoru, abia va mai fi unu opu care se le tracteze în aceeași întindere. Și meritulu este cu atâtu mai mare, cu câtu lectur'a cărții cu deosebire în aceste două părți nu presupune lectori cu cunoștințe speciale filosofice; din contra ea este o instructivă lectură pentru ori și care carturariu romanu. — De asemenea a câștigatu îmbunătățiri și tractatul despre nisuintie, voință și caracteru. În aceste părți, fie-care § este unu capitolu și unu tractatu pentru sine, despre ce autorii de legendarie și cărți de cetire voru trebui se țina contu.

În fine dorindu o apropiere mai intimă a barbatilor noștri de scôla și cu deosebire a scriitorilor în materii filosofice în scopulu de a pute crea și cultivă o filosofie esită din adâncimile spiritului națiunii noastre, — că o apreciere preste totu a scrierei D-lui Popescu, 'mi permitu a reproduce aici aprecierea D-lui Titu Maiorescu, în Nrulu din Noiembrie 1887 a „Convorbirilor literari“. D-Sa dice: „Cartea D-lui Popescu după părerea noastră a ajunsu a fi cea mai bună carte de materie filosofică în limb'a romană. Editi'a cea nouă este cu

îngrijire revedită și sporită; literatur'a psihologică și fiziologică este consultată și citată cu sobrietatea necesară, dar cu bună alegere; stilulu e pretutindeni corect și adaptat scopulu; observațiile critice, ce ne crediuram datorii a face în darea de sēma în contr'a unor amenunțe din editi'a dela 1881 nu s'i mai au loculu pentru editi'a dela 1887“. Apoi adaugă: „În asemenea condițiuni, manualulu D-lui Popescu, menitu dela începutu a pune fundamentulu cunoștințelor filosofice în capetele școlărilor români, și va îndeplini bine acestu scop și va rămâne pentru multu timp o podăba a literaturii noastre didactice“.

Nasendu, Fauru 1888.

G. Pletosu.

Nunt'a la Romani, studiu istorico-etnograficu comparativu.

(Recenziune).

Academii'a romană premiadia nu numai cărți scrise în orice materie și alege cineva dintre cele anumite în legatele fundatorilor că Zappa, Alexandru Ioanu Cuza, generalu Nasturelu Herescu, Statulu României, fundațiunea Craioveana, mai decurându comerțiantii Georghie Săn-Marinu, Dimitrie Vasile și proprietariulu Ioanu Fetu, ci dens'a pune în concursu și teme anumite de către ea însăși cu terminu mai lungu ori mai scurtu, după cum se crede că omenii științei voru fi în stare de a răspunde la ele.

Între acele teme au fostu pentru anul acesta pușă și Nunt'a la romani, că studiu comparativu.

Despre ceremoniile bisericesci și datinele poporaloru observate cu ocaziunea cununiei s'au scrisu multe atâtu la Elini și la Romani, câtu și la poporale moderne. N'au lipsitu înse nici la națiunea noastră în véculu acesta barbati, cari au știutu se apretiedie însemnatatea ceremoniilor și a datineloru observate la poporulu românescu chiaru din punctu de vedere alu originii și alu stravechimei poporului nostru; academi'a înse a crediutu că eră timpululu supremu că se dea națiunii noastre unu studiu bine aprofundatu și totuodată comparativu despre actulu celu mai importantu în viața omenesca, adică despre actulu întemeierii de familie prin solemnitățile observate la căsătorie. Începuseră se scrie unii străini câte verzi și uscate despre cununiele și ospetiele romanilor. Nu mai departe decâtu în érn'a trecută unu docente maghiaru din comitatulu Hunedórei s'a încumetatu se prezente la Societatea istorică și archeologică din Dev'a o scriere despre nunt'a românească, care desși a fostu superficială și scrisă că în bațjocura, totuși s'a cetitu în o ședință publică, după care înse fû scarmanată și aprópe nimicita în unulu din diariile dela Clusiu, precum a și meritatu.

Ne place a crede, că mesur'a luată în această privință de către Academi'a romană va tăia pentru totdeun'a gustulu mănjitorilor de chărtea de ași mai bate jocu de nunt'a românească și ațume de ceremoniile observate la propriu dis'a cununia, nu că dóra toate acelea

ar fi absolutu necesarie la inchieierea si consolidarea casatoriei, ci cu totul din alte cause, intre care un'a este, că originea lor se pôte duce pe trei mîi de ani inapoi, éra alt'a, că din multimea datinelor populare observate la nuntile poporului romanu partea cea mai mare o aflamu la popórale Italiei, Franciei, Spaniei, la Macedo-romani, éra câteva si la popórale slave, de unde urmédia, că nu aré nimeni dreptu se'si bata jocu de ele, că si cum acelea ar' fi numai romanesce. Din contra, multe din cele observate la poporul nostru se afla descrise la scriitorii classici elini si latini observate de cătra popórale antice aprópe intocm'a precum le au romanii de astadi.

In urmarea concursului Academiei au intratu doue studii, se intielege anonime, unulu cu motto: *Nam cum sit hoc natura comune animantium ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Id autem est principium urbis et quasi seminarium reipublicae Cicero de Officiis I, 17. 54.* Călaltu manuscriptu anonimu avea motto: „Insuratulu de tineru si mancarea de diminétia“.

Comisiunea insarcinata cu studiarea acestoru lucrari si de opinare asupra lor éra compusa de cătra academia din membrii G. Baritiu, B. P. Hasdeu si Ioanu Caragiani (macedo-romani).

Celu de ántáiu opu se inparte in 40 de capete, care sunt:

1. Chiamarea óspetiloru cu o di sau doue înainte de cununie prin vatasiei mirelui si ai miresei, cari mergu pe la familii si le invita prin oratiuni compuse in versuri.

2. Cunun'a si tóta gatirea miresei prin asia numitele drusce sau sorori, adeca fete amice ale miresei, inca si unele femei tinere, intre cãntece diverse.

3. Barbieriulu, adeca raderea si gatirea mirelui in aceeasi di cu ajutoriulu amiciloru sei totu intre cãntece, glume, felicitari.

4. Vedrele, cum se numescu in Moldov'a, éra pe airea daruri, cinste, aduse miresei de cătra fiotiuriulu socru si alte persóne la mirésa in presér'a cununiei.

5. Stégulu, pregatitu de feciori cu mărâmi, clopotiei, flori si cununi inpletite de fete.

6. Ertarea, ceruta dela parinti in presér'a cununiei prin câte unu vatasielu in numele mirelui si alu miresei cu oratiune lunga totu in versuri.

7. Conacaria, sau cautarea unui locu de masu (conacu, ospetaria) in casuri cându mirés'a este din alta comuna si mirele cu ai sei este asteptatu acolo, ceea ce se face éra si cu parada si cu oratiuni totu in versuri.

8. Schimburile, sau trimiterea de daruri dela mire la mirésa si viceversa, cu solemnitate si intre oratiuni fórte lungi mai totu in versuri (21 cóle scrise).

9. Dantiulu, care urmédia dupa schimbulu daruriloru la mirésa, unde dupa-ce si manánca si beu, se prindu la jocu tineri si mai betrâni intre asia numite chiuituri.

10. Bradulu sau bradisioru, in lipsa de bradu unu ramu de mâr, inplântatu in colacu mare,

incarcatu cu turte etc. pusu pe masa de inaintea nuntiloru in onórea lor.

11. Masa mica, care se dà la parintii miresei dupa schimbarea daruriloru, pe lãnga multe inchinatiuni in prosa si in versuri.

12. Scald'a, prescrisa de mîi de ani pentru mire si mirésa inainte de cununia la cele mai multe popóra. In mai tóte provinciile locuite de romani nu se cununa nescaldati. Scald'a se face din apa neinceputa, adeca adusa próspeta, sau de a dreptulu in vreunu rîu.

13. Sórtea sau descãnteculu de deochiu la mirésa, sau cautarea in pascalia, sau daca diu'a cununiei e ploioasa, ori cu sóre, ori nuorósa, vasu plinu sau golu, etc. (Augurium).

14. Gatirea miresei in dio'a cununiei cu ajutoriulu amiciloru sale e impreunata cu multa grija si se face totu intre cãntece.

15. Ertaciunile inainte de a plecá la biserica se iau dela parinti intre lungi cerimonii insoçite si de plãsete.

16. Plecãrea la cununie éra si cu multime de cerimonii si oratiuni observate in mai multe parti ale tieriloru locuite de romani si cu destule variante.

17. Cununi'a. Cine ar' crede? Cununi'a asia cum se face in biserica dupa ritulu resaritenu, este in parte decopiata dela idolatrii Elini si Romani.

18. Intórcerea dela cununie éra si cu alte cerimonii.

19. Colacaria, adeca plecarea mirelui la mirésa cu tóta societatea sa, impreunata cu cerimonii fórte intinse, descrise acilea pe alte 21 de cóle.

20. Mas'a, éra si descrisa precum se dà in mai multe parti pe lãnga datine cãtu serióse cãtu si curióse.

21. Joculu, insoçitu de chiuituri.

22. Rapirea miresei, cu formalitatile precum se intempla nu numai la poporul nostru, ci si in Itali'a, in un'a parte a Franciei si la alte popóra, cum si in stravechime.

23. Inhobotarea, cum se dice pe la Moldov'a, invelirea cum se numesce in Transilvani'a, descrisa in largu asia cum se face intre cãntece.

24. Resboiulu, unu simulacru de batalia inainte de ducerea miresei.

25. Busuioculu se numesce unu dantiu, o hora care se jóca indata dupa ce se scóla óspetii dela masa.

26. Vam'a, cerimonia la esirea óspetiloru, cându li se pune pedeca la usia de care au se scape cu cev'a banisiori.

27. Scóterea zestrei, adeca incarcarea parafernaliloru (in lada etc.) pe caru, éra si cu cerimonii.

28. Ertatiunea, pe care o ia mirés'a ingenunchiata si intre plãsete dela parinti. Acésta cerimonia ține fórte lungu.

29. Despartirea, intre cãntece mai multu de jale.

30. Vulpea se numesce unu feliu de plata (de beutu) ce dà mirele care se insóra din alta comuna la feciorii din comun'a miresei.

31. Praporulu, unu feliu de lupta prin alergarea cailoru.

32. Ducerea miresei, la cas'a mirelui éraşi cu cerimonii curioase.

33. Pintenele, éraşi unu feliu de alergatura pentru o màrama daruita de mirésa.

34. Intimpinarea la socrii descrisa pe siese cóle scrise, este multu caracteristica, precum este si

35. Primirea miresei la mire.

36. Masa mare, sau cum 'i dicu in Ardélú si Terfaria, care se dà mai alesu luni dupa cununia la socri mari, intre multe cerimonii descrise pe 12 cóle.

37. Spalarea, dupa masa éraşi cu cerimonii.

38. Uncropulu, terminu slavu, însémna petrecerea de a trei'a di, la care sunt chiamati óspeti mai puçini cam ceea ce este in Transilvani'a Terfari'a (Nuntasii?).

39. Vadra, adeca la o septemàna dupa cununia, mirésa acum nevasta, dupa ce o ducu la biserica, se le platésca beutura. Bine cà ese din usu.

40. Intorsetur'a. Se dice invitarea din partea parintiloru miresei a insuraticeloru la o petrecere la densii, adeca ea se întórce acasa.

Precum vediuramu, in acestu manuscriptu descrierea datineloru si a cerimoniiloru càte se mai vedu pàna acum la nuntele romanesce in tierile locuite de poporulu nostru, se incepe numai dela doue trei dile inainte de nunta si totusi 'i cauta se le clasifice in patru dieci de parti.

Manuscriptulu cu motto romanescu din contra ne presenta pe fetisióra aprópe dela nascerea ei, de prunca mititica, de càndu se jóca cu papusia, pe care o imbraca, 'i face de màncare, o legana, o cërta, o duce in preumblare; éra dupa-ce mai cresce, mam'a fetei incepe se o deprinda in afacerile casei, mai apoi 'i pune in màna furc'a si aculu, dupace se mai intaresce o pune la tiesutu, incepe se o lase uneori si la asia numit'a siedietóre, de aci incolo 'i dà invetiatura despre cum se astépta si se primescu peçitorii, sau numai cum se dice, „pe vedere“, sau si la invoiéla si dupa aceea la logodna (incredintiare, fidantiare), apoi la tóte càte urmédia dupa logodna pàna la cununia, pre càndu o septemàna de dile se trece cu fórte multe pregatiri, încàtu toti membrii familiei se ametiescu de atàta grija, éra despre mirésa dice romanulu glumetiú, cà ea atunci numera dilele septemànei asia: Luni Marti una, Miercuri Joi doue, Vineri Sàmbata trei, si dumineca cununi'a.

Ambele lucrari conținu multime de comparatiuni fórte interesante cu datinele altoru popóra. Ambii concurenti au consultatu pe mai multi scriitori speciali*), au întreținutu in cei doi ani si corespondentie numeróse cu romani literati din alte provincii, au trasu informatiuni si dela Macedo-romani si dela cei din Istri'a, si cu tóta acea diligentia mare doi ani prevediuti in concursu nu le-au ajunsu cà se póta petrunde prin tóte regiunile tieriloru.

*) Intre alti auctori moderni avura si pe acestia:

A. de Gubernatis Storia comparata degli usi nuziali in Italia e presso gli altri populi indo-europei. Secunda edizione riveduta e ampliata dall'autore. Milano 1878.

Ida Düringsfeld und Otto Freiherr von Reinsberg-Düringsfeld Hochzeitsbrauch bei den christlichen Völkern Europa's. Leipzig 1871.

Ambele manuscripte coprindu càte o colectiune de asia numite oratiuni dela nunta, cele mai multe in versuri, càtev'a lungi preste mesura, apoi si variante numeróse, dintre care unele sunt si necalite, auctorii inse le adunara pe tóte; va veni inse timpulu, in care unele cà acelea voru disparea. Obvinu si superstitiuni multe, care inse trebuia sè se adune si sè se descrie, càci ele suntu fórte necesarie la studiulu comparativu cu cerimoniile sacre ale Romaniloru si Eliniloru, éra mai virtosu càndu e vorb'a despre casatoriile care in Rom'a si in tóta Itali'a se inchieieu prin ritulu numitu si in legi Confarreatio. Acilea obvinu paralele admirabili.

Conformu conclusului luat, ambii auctori au se'si supuna manuscriptele la revisiune, éra celu cu motto latinescu va fi si amplificatu, indata apoi se voru tipari, alu domnisiórei professore Elen'a Sevastosu dela Iasi cu specele Academiei, in a carei proprietate trece manuscriptulu, éra alu domnului parochu Marianu din Bucovin'a din subventiunea primita.

Este de doritu cà ambele lucrari se apara càtu mai curendu, pentru-cà publiculu cititoriu nepreocupatu se cunósca si din acestea, ce tesauru nepretiuitu mai stà ascunsu in datinele si chiaru in superstitiunile poporului nostru, dintre care cele mai multe proclama cu voce inalta vechimea originei poporului romanescu. *G. Baritiu.*

PARTEA OFICIALA.

Nr. 92/1888.

Procesu verbale

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luat in siedint'a dela 2 Aprilie n. 1888.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a vice-presiedinte. Membrii presenti: Dr. Ilarionu Puscariu, P. Cosm'a, B. P. Harsianu, I. V. Rusu, Elia Macellariu, Zacharie Boiu, Ioanu Popescu.

Secretariu: Dr. I. Crisianu.

Nr. 43. D-nulu A. Moldovanu advocatu in Turd'a, prin hàrti'a dto 18 Februarie a. c. raportéza in caus'a dreptului de móra a Asociatiunei transilvane din comun'a Vidr'a de susu, aratàndu, cà actele referitóre s'au transpusu la oficiulu edilu alu cercului VII spre a dispune prin organele sale instruarea suplicei si cà caus'a a ajunsu in cursulu ei liberu. In legatura cu acést'a se presentéza si raportulu dto 24 Februarie a. c., in aceiasi cauza alu D-lui advocatu B. P. de Harsianu, plenipotentiatulu comitetului in afacerea lasamentului dupa fericitulu A. Iancu.

Din acestu raportu se vede, cà d-lu advocatu B. P. de Harsianu, a facutu toti pasii de lipsa, promovàndu insusi acésta cauza (Ex. Nr. 38 si 52 cu 1888). Ambele rapórte servescu spre sciintia, multiamindu-se ambiloru D-ni advocati pentru pasii întreprinsi in urmarirea acestei cause.

Nr. 44. Representantele comitetului in afacerea lasamentului lui A. Iancu, d-lu B. P. de Harsianu prin hàrti'a dto 12 Martie a. c. substerne in copia protocoalele susceptute la tribunalulu reg. din Alb'a-Iuli'a referitóre la ratiociniulu lui Alexandru Iancu, aratàndu, cà aflàndu-se in protocolulu dela 10 Decembre 1886 expresiuni vatematóre, folosite de

D-lu avocatului Mateiu Nicol'a la adres'a comitetului si a reprezentantului acestuia, densulu a cerutu in linea pertractarii dela 3 Ianuarie a. c. pedepsirea susnumitului domnu avocat, conformu legeri advocatiale. In fine se roga D-lu Harsianu, ca protocoalele de mai sus, dupa ce se va fi luat privire in trensele, se i se retrimita, avendu lipsa de ele in procesulu de ratiociniu, si se asigneze la cass'a Asociatiunei sum'a de 6 fl. 50 cr. spesele, ce le-a avutu cu procurarea numiteloru protocoale. (Ex. Nr. 67/1888).

— Raportulu D-lui Harsianu servece spre sciintia, avendu a i se retrimita, conformu cererei, protocoalele substernute. Sum'a de 6 fl. 50 se asemneza la cass'a Asociatiunei spre platire la man'a D-lui Harsianu.

Nr. 45. Au incursu la cass'a Asociatiunei taxe de membrii ordinari:

a) dela Ioanu Papu in Domninu pro 1886/7 10 fl. Florianu Ciocanu in Sz. Ch. pro 1886 si 87 10 fl. Augustu Nicora in Dev'a pro 1887 5 fl. Sebastianu P. Radu in Blaju pro 1887 5 fl. Dr. R. Rosca in Sibiu, Radu Balasiu in Sibiu, Atanasie Cimponeriu in Sibiu, Stefanu Stroi'a in Sibiu, Ioan Candea in Avrighu. Ioanu Popu in Sibiu pro 1888 cate 5 fl. Augustinu Popu in Lapusiulu ung. pro 1888 5 fl. G. Baritiu pro 1888 5 fl. Adamu Cristea in Orestia pro 1887 5 fl. Nicolae Maniu in Bistritia pro 1888 5 fl. Simeonu Popelea in Szt.-György pro 1888 5 fl. Iacobu Lugosianu in Turd'a pro 1888 5 fl. Ioanu Hodorenu in Gherla pro 1888 5 fl. Ioanu Ghermanu in Brad pro 1888 2 fl. 50 cr. Dr. N. Maier in Seliste pro 1888 5 fl. Petru Papu in Lugosiu pro 1888 5 fl. Simeonu Horvath in Dev'a pro 1888 5 fl. Vasilie Mog'a in Ludosiu pro 1886 si 1887 10 fl. Nicolau Salomonu in Ludosiu pro 1888 5 fl. Iuliu Vladuti in Turd'a pro 1888 5 fl. Ioanu Albon in Velcheru pro 1888 5 fl. Ananie Moldovanu in Turd'a pro 1888 5 fl. Alexandru P. Romontianu in Turd'a vechia pro 1888 5 fl. Nicolau Lazaru in S. Sebesiu pro 1887 5 fl. Dr. Stefanu Papu in Fagarasiu pro 1887 5 fl. Andreiu Voda in Mezö Ormenisiu pro 1888 5 fl. Nicolau Maneguti in Poiana pro 1888 5 fl. Ioanu Aronu in Brasiovu pro 1888 5 fl. Simeonu Popu in Lun'a Ariesiului pre 1888 5 fl. Teodoru Harsianu in Beica rom. restantia pro 1887 2 fl. 50 cr. Pricaz comun'a politica pro 1886—1888 15 fl. Gavriilu Ciobotariu in Ghimes pro 1888 5 fl. George Maxim in Sibiu pro 1888 5 fl. Dr. A. Hossu L. in Dev'a pro 1887 si 1888 10 fl. Nicolau Fratesiu in Sant-Petru pro 1887 5 fl. Ioanu Cosieriu in Alb'a-Iuli'a pro 1887 5 fl. Dr. G. Ilea in Bai'a de Crisiu pro 1888 5 fl. Ludovicu Luc'a in Alb'a-Iuli'a pro 1888 5 fl. Dr. P. Tanco in Naseudu pro 1888 5 fl. Andreiu Francu in M. Osiorcheiu pro 5 fl. Dumitru Furduiu in Alb'a-Iuli'a pro 1888 5 fl. Nicolau Petr. in Gurghiu pro 1887 5 fl. Paulin'a Lucaciu in Sisesci pro 1887 fl. dela despartimentulu I. Brasiovu restantie pro 1886 15 fl. Alexandru Micu in Fagarasiu pro 1887 5 fl. Iuliu Danu, Ioanu Turcu, Ilarie Duvlea, Dr. Andreiu Micu, Gregoriu Maer, Ioanu Degenariu, Dumitru Chiserenu, Gregoriu Negrea toti in Fagarasiu, George Muntenu in Vistea infer. si Aldulea Metianu in Arpasiulu infer. tax'a pro 1887 cu cate 5 fl. Camer'a Comerciala in Brasiovu tax'a pro 1888 6 fl. Reheu comun'a politica pro 1888 5 fl. M. Savu in Sebesiu pro 1887 5 fl. Ioanu Oncescu in Reheu pro 1887 5 fl.

b) s'au insinuat ca membrii pe viatia, solvindu de o camdata numai sum'a de 5 fl. Constantinu Prie si Demetriu Cutenu in Sacadate.

c) s'au insinuat ca membrii ordinari pro 1888 platindu tax'a de membru cu 5 fl. si pentru diploma 1 fl. Moise Gruia in Sebesiulu infer. Vasilie B. Muntenu in Dates, Alexandru Campenu in Budiu, Ioanu Boeriu in Lechinti'a, Ioanu Catana in Datesiu, Cornelia Catana in Datesiu, Romulusu Orbeanu in Iclandielu, Spiridon Mardanu din Sambat'a super. (solv. 1 fl. din taxa) Iosif Catiaveiu in Lis'a (sol. 1 fl. 25 din taxa) Ga-

vriila Popu in Lis'a (solv. 1 fl. 25 din taxa) Tieranu Ioanu in Chetia. Emanuelu Besia in Poiana, Nicolau Schiau in Toparcia.

— Spre sciintia, avendu membrii noi a fi supusi aprobarii adunarii generale a Asociatiunei. Membrii cuprinsi la punctulu b) voru putea fi supusi aprobarii amintite numai dupa ce voru fi depusu intriga suma de 100 fl. conformu §. 6. Nr. 2 din statute.

Sibiu, d. u. s.

Iacobu Bologa m. p.,
v. presidentu.

Dr. I. Crisianu m. p.,
secret.

Verificarea acestui procesu verbalu se increde Dloru:
Dr. Puscariu, Cosm'a, Harsianu.

S'au cetitu si verificatu. Sibiu 7 Aprile 1888.

Dr. H. Puscariu m. p. P. Cosm'a m. p. B. P. Harsianu m. p.

Nr. 109/1888.

Procesu verbalu

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu luat din siedinti'a dela 21 Aprilie n. 1888.

Presedinte: Iacobu Bologa, vice-presedinte.
Membrii presenti: Const. Stezariu, P. Cosm'a, B. P. Harsianu, I. V. Russu, Elia Macelariu, Z. Boiu.

Secretariu: Dr. I. Crisianu.

Nr. 46. directiunea despartimentului VI. (Dev'a) alu Asociatiunei, prin hartia dto 18 Martie a. c. substerne protocolulu adunarii generale a despartimentului, tinuta la 11 Februarie a. c. in Dev'a, dimpreuna cu aclusele aceleia.

In comitiva numita directiune, respondiendu la recercarea din partea acestui comitetu dto 3 Decembre 1887 Nr. 406 arata ca stagnarea in activitatea despartimentului, asia ca dela 1882 pana in anulu curentu nu s'au potutu intruni adunari generale si taxele de pe la membrii ordinari nu s'au pututu regulatu incassa, a provenitu din cause neatentore de subcomitetu, anumitu din neinteresarea membriloru din despartimentu, dar ca mai alesu daca se voru aproba conclusele luate in adunarea generala din anulu curentu, lucrurile se voru indrepta.

Din protocolulu adunarii generale se vede:

a) ca s'a conclusu largirea despartimentului prin aneconsarea comuneloru, care au apartinutu fostulu scaunu alu Orestiei;

b) ca reconstruirea subcomitetului, ce ar fi trebuitu se se efectuésca in acesta adunare, s'a amenatu pana va urma hotarirea comitetului centralu in ceea ce privesce largimea despartimentului, avendu pana atunci a prevedea afacerile fostulu subcomitetu;

c) ca cu acesta ocaziune nu s'au potutu incassa taxe nici dela membrii ordinari nici dela membrii ajutatori;

d) ca s'a cetitu prin D-lu Dr. A. L. Hossu o disertatiune a d-lui profesoru Ioanu Lazarici intitulata: „folosulu culturei“ hotarindu-se a fi publicata in „Transilvani'a“ foi'a Asociatiunei;

In legatura cu raportulu directiunei se transpunu, pe sem'a arhivului Asociatiunei, doue autografe ale fericitului Avramu Iancu, donate de D-lu Dr. I. Popu din Dobr'a, si o bancnota, donata de D-lu G. Suiuaga. (Ex. Nr. 74/1888).

— Raportulu directiunei servece spre sciintia, avendu a se adeveri primirea autografeloru si a bancnotei, trimise pentru pastrare in arhivulu Asociatiunei.

De asemenea servece spre sciintia si conclusele adunarii cuprinse in punctele b, c si d din extrasulu de ma

susu. Încât pentru concludu cuprinsu in punctulu a alu numitului extrasu, ivindu-se preste totu lips'a unei revisuiri a despartimenteloru, afacerea se ține in suspensio si se indruma directiunea, cá si pâna la urmarea unei hotariri meritorie in acésta privintia se caute a desvolta activitatea receruta, fiindu despartimentulu din cestiune, chiar si dupa arondarea sa de adi, terenu de activitate destulu de mare. In scopulu revisuiri amintite a despartieminteloru secretariulu II primesce insarcinarea a pregatí cu posibila grabire unu proiectu de o noua arondare corespondietóre a despartieminteloru Asociatiunei.

Disertatiunea d-lui profesoru Ioanu Lazarici, aflându-se potrivita scopului urmaritu de fói'a Asociatiunei, se va publicá.

Nr. 47. Directiunea institutului de creditu si economii „Albin'a“ prin adres'a dto 2 Aprilie a. c. Nr. 5399 incunosciintíeza comitetulu, cá adunarea generala a actionariloru acelui institutu, ținuta la 30 Martie a. c. a votatu din cvota de binefaceri 600 fl. v. a. pentru scól'a civila a Asociatiunei. (Ex. Nr. 94/1888).

— Cu multiamita spre sciintia.

Nr. 48. Ioanu G. Bozdocu, liferantu de lemne, din Vestemu prin hárți'a dto 27 Aprilie a. c. se ofera a liferá pe sam'a scólei civile lemnele de focu trebuincióse 30—50 stângini metrice, lemne uscate de câte 1 metru si 20 ctm. de lungi numai cu pretiulu de 9 fl. v. a. de stângini, cu aceea de ale aduce in decursulu acestei luni. (Ex. Nr. 100 1808).

— Ofertulu se primesce si oferentele se provóca a liferá in timpul, ce si la conditionatu 35 stângini si anume 30 stângini pe sam'a scólei ér' 5 stângini pentru cancelári'a Asociatiunei.

Despre cele dispuse se incunosciintíeaza directiunea scolara. Pretiulu lemnelor comandate in sum'a de 315 fl. v. a. se asemnéza la cass'a Asociatiunei in sarcin'a budgetului anului viitoriu.

Nr. 49. Directiunea institutului de creditu si economii „Albin'a“ prin adres'a dto 14 Aprilie a. c. Nr. 5828 si cu provocare la hárți'a acestui comitetu dto 27 Martie a. c. Nr. 86 ne incunosciintíeaza, cá prin concludu seu dto 13 Aprilie a. c. Nr. 103 a acordatu „Asociatiunei transilvane“ pentru acóperirea trebuintieloru scólei sale civile de fete unu creditu de conto-curentu cu 5% reciproc, rezervandu-si a fixa la casu de lipsa sum'a creditului. (Ex. Nr. 104/1888).

— Spre sciintia, avendu a se comunicá cassariulu Asociatiunei.

Nr. 50. Plenipotentiatulu comitetului in afacerea remasului dupa fericitul George Anghelu, D-lu Ioachim Fulea advocatu in Sebesiu, prin adres'a dto 11 Aprilie a. c. substerne decretulu de transpunere in caus'a numitului remasu. (Ex. Nr. 103/1888).

— Spre sciintia, avendu d-lu plenipotentiatu a întreprinde pasii de lipsa pentru ridicarea legatului facutu Asociatiunei.

Nr. 51. Secretariulu II presenta raportulu directiunei scolare dto 2 Aprilie a. c. Nr. 128 despre rezultatele obținute si experientiele facute la scól'a civila de fete cu internatu a Asociatiunei in decursulu semestrului I alu anului scol. currentu, insoțite fiindu cele raportate si de unele pareri eventuale propunerii referitóre la imbunatatirea institutului. (Ex. Nr. 96/1888).

— Raportulu servesce spre sciintia in ceea-ce privesce frecuentí'a institutului in timpul despre care suna, in ceea ce privesce activitatea desvoltata de factorii aplicati in institutu, starea sanitara si mersulu instructiunei, precum si apretierea greutatiloru, ce inca totu se ivescu in punctulu din urma, precum si in ceea-ce privesce necesitatea introducerei unei stabilitati a personalului didacticu la institutu. Cu punc-

tulu din urma comitetulu consimte intru tóte, cu atátu mai vertosu, cá si in trecutu densulu a doveditu cá acésta ia fostu tendentí'a.

Parerea directiunei referitóre la întreprinderea pasiloru de lipsa pentru obtinerea unei alimentari mai ieftine a elevoloru interne se adópta, ér' pentru aflarea unei modalitati pentru ajungerea scopului se exmite o comisiune in persónele D-loru P. Cosm'a, Ioanu Popescu si a secretariului II. alu Asociatiunei:

Acestei comisiuni se transpunu spre opinare parerile directiunei si cu privire la imbunatatirile, ce ar' fi a se introduce la infirmeria institutului, precum si la stabilirea taxei de internatu, cu abatere dela trecutu, in sume anuale.

Parerea directiunei, cá timpul de inscrieri se se ficseze in modu irevocabilu pentru cea dintâu septemâna a semestreloru, pentrucá astfelu se se póta introduce intru tóte unu cursu netedu in invetiamentu, se adópta cu acelu adausu, cá in locu de o septemâna se lasa spre scopulu aratatu unu terminu de 15 zile.

Parerea directiunei cu privire la expedientulu, ce ar' fi se 'lu afle comitetulu Asociatiunei, cá expresiunea unei Societati literare, in scopulu delaturarei neajunsuriloru provenite la predarea invetiamentului din lips'a de manuale potrivite, comitetulu nu o va perde din vedere, ci va cauta a o realisá, indata ce i se va da ocaziune si mijlócele 'i voru permite.

In legatura cu cele precedente se hotaresce cá raportulu directiunei se se alature la protocolulu de față si in legatura cu acést'a se se publice.

Sibiiu, d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,

v.-presiedinte.

Dr. I. Crisianu m. p.,

secretariu II.

Verificarea acestui procesu verbalu se increde d-loru :
Cosm'a, Popescu, Macellariu.

S'a verificatu, Sibiiu 25 Aprilie 1888.

E. Macellariu m. p.

I. Popescu m. p.

P. Cosm'a m. p.

Nr. 128/1888.

Copia.

Onoratului comitetu alu Asociatiunei transilvane etc.

in

Locu.

In intielesulu §-lui 2, lit. i din regulamentulu internu pentru scól'a civila de fete cu internatu, infiintata si susținuta de Asociatiunea transilvana, subscris'a directiune in cointielegere cu corpulu didacticu, presentându onoratului comitetu tablourile de clasificatiune aici alaturate, are onorulu de a presentá urmatorulu

Raportu:

Despre rezultatele obținute si experientiele facute in institutulu mai susu numitu in decursulu semestrului primu alu anului scolariu 1887/8.

I. Frecuentarea institutului, care in proportie cu anulu trecutu s'a duplicatu aprópe, este o eclatanta dovada, cá institutulu nostru se póte privi cá o necesitate pentru poporulu romanescu din patria. Pe bas'a contactului seu dilnicu cu publiculu esternu, directiunea se simte indreptatita de a crede, cá intru câtu privesce impopularéa institutului cu eleve, numerulu acestora va cresce din anu in anu, si prin urmare

din acésta parte existenti'a institutului se pôte considerá cá asigurata.

Dela parintii elevelor actuale sau din alte parti interesate la inaintarea si dezvoltarea institutului, directiunea n'a primitu nici o intimpinare, nici unu gravamen, din care sè se póta trage conclusiunea. cá n'ar fi buna directiunea didactica sau educativa, ce s'a datu institutului in scurt'a vreme dela infiintiarea sa.

In legatura cu aceste directiunea are placerea de a potea constatá si din partea sa, cá toti factorii aplicati in institutu 'si au facutu datorinti'a cu zelu si conscientiositate, sustinendu dupa puteri nivoulu pedagogicu alu institutului la dorit'a inaltime. Er' afara de fórte puçine casuri sporadice, cá si cari si in cele mai vechi si bine organizate institute obvinu si sunt inevitabile, cari inse n'au nici o importantia, directiunea n'a aflatu si nu i s'a adusu la cunoscintia nici unu factu in adeveru seriosu, care se fie in starè a jigní intru câtv'a bun'a reputatiune a institutului.

Singur'a obiectiune mai cu temei, pe care directiunea a trebuitu se o audia adesea, este aceea, cá intretinerea elevorului in institutu este prea scumpa in proportie cu puterile economice ale poporului nostru. La acést'a directiunea a reflectatu, cá pôte in proporti'a amintita asia va fi, dar nici decum nu este asia in proportie cu ceea-ce institutulu ofera elevorului pentru spesele, cari le pretinde. Ba din contra, dupa cum Onoratului comitetu mai bine 'i este cunoscutu, institutulu a datu si da pâna acum'a, gratia maritimiei Asociatiunei transilvane, sume considerabile dela sine pentru intretinerea corespundietóre a institutului si a elevorului. Considerându inse, cá in modu permanentu nici Asociatiunea nu va fi in positiie de a sacrificá anu de anu cu miile pentru institutulu seu si considerându mai de parte, cá façia cu obiectiunea generala mai susu atinsa taxele actuali, daca nu voru putea fi reduse, la totu casulu urcá nu se voru putea, directiunea s'a gânditu seriosu la pasii, ce sunt de recomandat pentru a echilibrá situati'a materiala a institutului. Er' in acésta privintia rezultatulu, la care a ajunsu si pe care fara nici o pretentiune 'si permite a'lu comunica onoratului comitetu este: Ca reduceri in personalulu didacticu sau celu administrativu, care si de presentu se afla in numeru minimalu, nu se voru putea face fara detrimentulu institutului si de aceea singurulu modu de a ajunge scopulu indicatu ar fi pôte cá sè se faca pasii conveniti pentru obținerea unei mai ieftine alimentari a elevorului.

In acést'a privintia directiunea 'si permite a atrage atentiunea onoratului comitetu asupr'a lucrului, cu totu respectulu rogându'lu a se informá, daca nu s'ar potea obține alimentarea cu pretiuri mai mici, eventualu luandu-se pe viitoru in regie proprie.

Parerea directiunei este, cá mai alesu acésta din urma, adeca purtarea menagiului in regie propria ar' fi tare de recomandat. Cáci pe lâng'a o administratie buna in acestu modu nu numai s'ar putea obține o micșiorare a speselor de intretinere, ci totodata s'ar putea folosí bucatari'a si magazinulu de alimente dreptu celu mai potrivit materialu de praxa si intuitiune la instruarea elevorului in economi'a de casa, ceea-ce sub imprejurarile de astadi nu se pôte face, de si economi'a de casa, intr'unu institutu de categori'a si cu scopurile institutului nostru pretinde cea mai caldurósa considerare.

II. Starea sanitară a institutului in semestrulu trecutulu a fostu cátu se pôte de buna, mai buna cá in anulu scolaru trecutulu.

Intre 42 eleve interne, afara de unele indispositiuni mici, si neinsemnate, in totu decursulu celor 5 luni n'au obvenitu decátu 4 casuri de inbolnavire mai seriósa si anume: trei casuri sporadice si nesimultane de difterie si unu casu de scarlatina; cele dintâiu cu o durata de bolire circa de câte doue, er' celu din urma de trei septemâni.

De si aceste morburi sunt contagióse si desí ele in mesura mai mica au grasatu in orasiu, gratie curei conscientióse a d-lui medicu si a personalului de supraveghiare, a succesu a localisá. morbulu, fara cá sè se infecteze alte eleve dela cele inbolnavite.

Avèndu inse in vedere pericolulu, in care se afla institutulu cu ocaziunea fie-cáru casu de bóla contagiósa, directiunea isi permite a revení asupr'a propuneriloru din hárti'a sa Nr. 370 dto 16 Noembrie 1887, cá adeca pentru a face posibila deplin'a isolare a elevorului bolnave. Onoratulu Comitetu sè binevoiesca a incuviinti'a mobilarea si provederea cu vestminte si albituri de patu separate a infirmeriei, precum si spargerea unei usi noue din coridoru in odai'a a dou'a a infirmeriei, care de presentu nu comunica directu cu coridorulu.

Scâderi de igiena scolara, cum este d. e. miopi'a etc. nu s'au ivitu de locu in institutu in semestrulu, ce ne preocupa.

III. Cátu pentru mersulu instructiunii directiunea atátu din debaterile conferentiale cátu si din revisiunile, pe cari conformu §-lui 2 lit. b. a regulamentului internu le-a ținutu in fie-care luna, se simte in placuta positiune de a constatá, cá desí n'amu trecutulu inca cu deseversire peste greutatile inceputului, totusi nu exista motive de nemultumire cu rezultatele obținute.

Ce e dreptu, nu se pôte dice, cá in acést'a privintia nu mai este nimic'a de doritu, se pôte inse afirmá, cá neajunsurile, cari s'ar mai putè constatá, nu provinu din neglijentia, ne-capacitatea sau neinteresarea colegiulu invetiatorescu, ci din cauze independente de acest'a, pe cari in cele urmatóre directiunea isi permite a le schitiá:

1. Greutatea cea mai mare, care impedece mersulu sistematicu alu instructiunii dupa normele planului de invetiamentu, statoritu in §. 6 al statutului de organizare si modificatu prin dispositiunile planului de invetiamentu impusú de Inaltulu ministeru de culte si instructiune publica prin ordinatiunea sa Nr. 2900. ex. 1887, este cá nu numai in clas'a prima, ci in tóte clasele, contingentulu cel mai mare alu elevorului este venitulu si in anulu acest'a dela institute straine.

In urmarea acestei impregiurari Onoratulu comitetu va scí sè apreçieze greutatile, cari a trebuitu sè le intimpine colegiulu invetiatorescu pâna a adusu pe unu nivou didacticu elemente atátu de diferite in pregatire, dintre care unele nici cunoscintiele cele mai minimale nu le-au avutu din limb'a literara romanésca.

Acestu inconvenientu este inse de natura de a se micșiorá din anu in anu, dupa-ce scól'a va avè publiculu seu stabilitu, din care minoritatea, er' nu cá de presentu majoritatea, se va recrutá dela institute straine. Dreptu aceea, deocamdata celu puçinu, directiunea nu afla necesaru de a recomandá onoratului comitetu mesuri preventive in acésta privintia.

2. Totu camu atátu de pagubitoru, cá celu precedentu este si inconvenientulu, cá multe dintre eleve nu s'au inscriu si n'au inceputu a cercetá scóla deodata cu inceputulu anului scolaru. Din matricula institutului se pôte vedea, cá din 80 eleve imatriculate astadi, numai 47, s'au inscriu la 1 Septembrie, er' dintre celelalte 23 s'au inscriu dela 2—30 Sept. 5 dela 1—31 Octombrie, 4 dela 1—30 Noembrie, er' un'a la 20 Februarie.

Cu deosebire la inceputulu anului scolaru acestu inconvenientu este fórte simtitu, cá-ci venindu in fie-care di câte un'a sau mai multe eleve noue, invetiatorii sunt siliti a perde intréga lun'a lui Septembrie cu introduceri fara a putea intrá in materi'a de instructiune prescisa. Directiunea crede inse, cá acésta nu numai trebuie, ci se si pôte usioru delaturá, daca onoratulu comitetu va decide:

a) Cá timpulu din inscrieri sè se ficseze in modu irevocabilu numai pentru cea dintâiu septemâna a semestrului,

adeca dela 1—8 Septemvrie si dela 1—8 Februarie, ér' dela acést'a abatere sè se póta face numai in casuri, cându elevele cari ceru inscrierea, voru documentá prin atestatu medicalu, cà au fostu impedeate prin morbu de a se inscrie la timp; si si in asemenea casu numai daca elevele respective prin documentele scolare sau prin examenele de primire voru dá destula garantia, cà voru fi in stare a invetia din sirguintia proprie materiile propuse in timpul absentatu.

b) Cá tax'a de internatu, respective didactrulu sè se statorésca in sume anuali, ér' nu lunari cá pana acum'a. Acésta mesura directiunea crede, cà se va dovedí corespundetóre si pentru statorirea budgetului si simplificarea administratiei si totodata va dá garantia, cà nimenea dintre parintii sau tutorii elevelor nu le va ținea pe aceste câte o luna s'au mai multu acasa pentru a face economii, ceea-ce de altmentrelea directiunea nu are motive de a afirmá, cà s'ar fi intemplatu pana acumu.

3. Fačia cu alte institute de fete cu altu planu de invetiamentu, respective cu alta limba de propunere, alu nostru simte fórte multu greutatile, cari provinu din defectuositatea literaturii didactice.

Ori-cine va putea se apretieze aceste imense greutati cu cari se lupta invetiatorulu, cându de o parte este legatu de normele planului de invetiamentu, ér' de alta este ținutu sè se folosésca de câte unu manualu, ce a fostu compusu fara considerare la aceste norme, s'au chiar fara considerare la etatea si si gradulu de dezvoltare intelectuala a elevelor. Totu acele greutati sunt de intimpinatu si acolo, unde manualulu lipsesce cu totulu, pe cându prin ordinatiuni dela locurile mai inalte este strictu interdisu de a dá elevelor dictate sau manuscripte despre materia de instructiune. Aici se mai póte apoi adauge si greutatea, timpul indelungatu si chiar spesele, cu cari numai se póte obtiné aprobarea unui manualu, pe care colegiulu invetiatorescu voiesce se introduca.

Spre ilustrarea acestoru nefavorabile greutati amintimu, ca d. e. din istorie, care se propune in trei clase cu 8 óre de instructiune pe septemána, numai pentru o clasa ni s'a aprobatu manualulu introdusu, care inse abia corespunde recerintieloru scólei nóstre, ér' in celelalte dóue clase elevele nu au manualu. Asemenea si din geografie, care se propune in tóte 4 clasele, numai dóue clase sunt proviedute cu manuale.

Am adusu aceste obiecte de instructiune, pentru cá togmai la tractarea loru se recere mai multu ajutorulu unui manualu bunu, de vreme ce aceste mai multu cá celelalte apeléza la memori'a elevelor, si prin urmare invetiatorulu cu greu póte produce rezultatele dorite, fiindu avisatu numai si numai la órele de instructiune, ér' afara de aceste neputendu pretinde dela eleve aprópe nimic'a. De altmentrelea aprópe in tóte obiectele suntem fortiați a ne luptá cu lips'a de manuale corespundetóre.

In vederea acestui incontestabilu neajunsu, onoratulu comitetu va concede, ca este nespusu de greu a corespunde pe deplinu si cu punctualitate planului de invetiamentu si va permite subscrisei directiuni se'lu róge a se gândi si din partea sa la sanarea posibila a reului.

Cându le dice aceste subscris'a directiune are in vedere ca onoratulu comitetu este expresiunea si executiv'a unei societati literare si prin urmare desí nu acum'a, pe viitoru celu puțin va fi cumv'a posibilu a face cev'a din partea Asociatiunei transilvane pentru incurajarea si spriginirea materiala a autoriloru, cari voru potea si voru voí a publicá manuale, de cari sè se póta ajutorá si institutulu Asociatiunei.

IV. In sffirsitu daca onoratulu comitetu presupune din partea directiunii destula maturitate si este convinsu cá ea

nu face alusiune la si pentru personalulu actualu aplicatu in institutu, ne mai permitemu a rugá pe onoratulu comitetu se binevoiésca a face pasi necesari, cá in privinti'a personala institutulu se ajunga cátu se póte de curendu la stabilitate, càci este lucru mai multu cá naturalu, ca desele schimbări personale au influentia rea nu numai in ceea ce privesce reputatiunea externa, ci mai alesu din consideratiuni cu multu mai importante de natura pedagogica, din care cea mai de frunte este, ca trecéndu instructiunea si peste totu intrég'a activitatea educativa prea desu dintr'o máná intralt'a si trebuindu sè se obicnuésca elevele prea desu cu individualitatile diferite ale invetiatoriloru si crescatoriloru, usioru s'ar putea intemplá sè se furisizeze in propri'a loru individualitate simburile nestatorniciei, prin care imprejurare si-ar alterá dezvoltarea caracterului, adeca scopulu celu mai adeveratu alu educatiunei.

La totu casulu ar' fi de doritu, cá celu puțin in decursulu unui anu scolaru sè se evite cu scrupulositate schimbarea personalulu didacticu si de supraveghiare, prin ce de buna séma ar cástigá institutulu si in launtru si in afara.

Aceste sunt in liniamente generale experientiele, pe cari directiunea si corpulu didacticu si-le a cástigatu in decursulu semestrului citatu si pe cari dupa datorintia 'si permite a le aduce la cunoscinti'a onoratului comitetu in deplina incredere, cá acest'a va binevoí a luá dispositiunile, pe cari le crede mai salutare pentru inaintarea institutulu.

Sibiiu, 2 Aprilie 1888.

Directiunea scólei civile de fete in Sibiiu.

S. Albini m. p.

Alta colectiune de documente adunate de cátra subscrisulu pentru Academia romana.

(Inchieere).

1. Unu manuscriptu despre unirea religiósá a romaniloru din Ardealu, scriere unгурésca titulata: *Az Erdélyi Oláhok uniáltatásokrol valo rövid Historia 1745.*

Copia fidela luata dupa unu manuscriptu ce se afla in bibliotec'a museului dela Clusiu in colectiunea de documente heredita dela com. Emericu Mico fostu gubernatoru alu Transilvaniei. Din acésta chronica, desí mai scurta decâtu este a popii calvinescu Petru Bod, se potu intregí câteva informatiuni fórte interesante asupr'a góneloru religióse din jumetatea ántáia a vécului 18-lea.

2. Cartea patriarchului Partenie, tiparita in limb'a slava, din anulu 1747. Nu cunoscú acésta limba: Se vede inse cá este carte de ertaciuni, de care se cumparau dela Patriarchii spre a se pune pe peptulu mortiloru si a se ingropá cu ele.

3. Critic'a cea brutala inaintata la gubernu asupra Chronicei lui Georgie Sincai de cátra Abatele Mártonffy cá censoru, dupa-ce mai ántáiu censorulu dela Oradea mare scrisese Admittitur pe Chronica. Acestu actu 'lu decopiase si d-lu Nicolau Densusianu pentru sine. Eu amu crediutu cá e bine se'lu aiba si academi'a.

4. Valachi. Manuscriptu de 55 pagine 4º, care este unu index despre totu ce aflate istoriculu comite Iosef Kemény in viati'a sa publicatu sau scrisu despre romani. Eu publicasemu unu indice de acestea totu dela Kemény

in Transilvani'a din 1868 pp. 70—100—124—141; acel'a inse fusese decopiatu in anulu 1846; dupa aceea inse Kemény l'au mai inavutitu in cei vre-o 9 ani câtu mai traise. Credu că ar fi bine că acestu indice decopiatu cu mare grija, collationatu cu multa buna vointia de cătra insusi d-lu Carolu Szabo, bibliotecariulu Museului si alu Universitatiei din Clusiu, sè se publice in vre-o parte a Analeloru sau in colectiunea cea mare academica cu atātu mai virtosu, că din fói'a Transilvani'a dela 1868 nu se mai afla nici unu esemplariu la Associatiunea transilvana, afara de acelu din bibliotec'a sa.

5. Suplic'a din anulu 1684 a locuitoriloru romani de legea calvinésca, din orasiulu Dev'a, in care acea comunitate róga pe principes'a soçi'a lui Michailu Apafi, că dupace le-a luat pe pop'a loru care scia romanesc, se indure a mijloci sè se li se dea unu popa care scie bine romanesc, că se le póta predicá in limb'a loru. In acelu vécu trecusera in comitatulu Hunedórei doue protopopiate romanesci la legea calvinésca, altele din comitatulu Albei, éra districtulu Fagarasiului érá supusu, intregu la superintendentele calvinescu (Vedi P. Bod, diplomele lui Apafi, Acte si Fragmente de Cipariu si archivulu lui).

6. Epistola de un'a cóla a lui Ioanu Eliadu de dato Bucuresci 29 Novembre 1838 cá respunsu la doue scrisori ale lui G. Baritiu, care cá incepetoriu numai din acelu anu, rugase pe Eliadu pentru câteva informatiuni atātu relative la tiner'a nóstra literatura, câtu si la mersulu afaceriloru politice ale tieriei. Eliadu 'i raspunde la multe, éra cu acea ocasiune se punu temelii la o comunicatiune câtu mai désa si priinciósá in sfer'a literaturii dintre munteni si ardeleni, care a si remasu necurmata in restimpu de diece ani asia cum fusese intielegerea intre acei doi carturari, la cari apoi s'au mai alaturatu alti câtiv'a.

7. Alte doue scrisori ale lui Ioanu Eliadu din 16 si 28 Novembre 1869 totu cătra Baritiu, in care 'si descopere planulu seu colosalu de a voi se mai publice multime de opuri, la care nu sciu daca i-ar fi ajunsu diece ani sau si mai multi. In totu casulu acestea scrisori ne facu se petrundemu in starea sufletésca de atunci a marelui romanu si patriotu, carele inca putea se dica cu totu dreptulu despre sinesi: Zelulu natiunei si alu patriei mele m'au máncatu pe mine.

8. Patru scrisori ale lui Damaschinu Bojinc'a dela Iasi 1838 et 1839 cătra George Baritiu, prin care se incepe comunicatiunea literara si cu capital'a Moldovei. Observarile sale despre meritele lui Constantinu Negruzzi, precum si sfatulu ce dà redactorului, cá se nu grabésca cu introducerea litereloru latine, merita atentiunea celoru cari se ocupa astadi dupa 50 de ani cu istori'a literaturii romane. Din listele abonatiloru comunicate de Bojinc'a póte cunósce oricine cu placere, că in societatea superióra de atunci a Moldovei se interessá unu numeru frumosu de familii de pornirile ce se facéu in literatura si in dorinti'a de a ne da si educatiune politica.

9. Patrusprediece* scrisori ale lui Georgie Malinescu cătra G. Baritiu, anume 5 din anulu 1838, celalalte din 1839, 1842, 1844 si 1845 de coprinsu variatu, din care o parte buna se póte folosi la istori'a politica din acei ani, reversându lumina preste câteva evenimente, ale caroru resorturi erau pe atunci secretulu numai alu unoru persóne. Me despartiu cu greu de corespondentiele acelu patriotu simpaticu, dara cu mine totu nu le pociu duce, pentrucá intr'o di se i le aratu, că i le-amu conservatu la inim'a mea. (Care mai sunt la academi'adela Malinescu, sè se alature lãnga acestea).

10. Alte 14 scrisori de a le lui Nicolau Istrate dintre anii 1843—1848 care coprinde mai multe informatiuni politice, hierarchice si unele scolastice, care pe atunci numai cu risicu s'ar fi pututu publica.

11. Un'a scrisóre a lui C. Negruzzi primblata dela Iasi 12 Martie la Lembergu 16 Mart. apoi la Brasiovu 21 Martie 1847. Scrisóre scurta, inse caracteristica. (Sè se alature la cele pe care le dedesem in 1886).

12. Caminar Costache Sion Iasi 31 Iuliu 1847. Ar vrea se tiparésca istori'a revolutiunei din 1821 scrisa de vornicu: Alecsandru Beldiman, de vre-o 50 de cóle scrise. (A intrevenitu anulu 1848. Ce s'a facutu, nu sciu).

13. Informatiune din 22 Octombree 1844 in care se descrie apararea vigurósá, prin care maiorulu Mich. Cogalnicénu s'a incercatu se scape din rob'i'a calugariloru greci unu numeru de 40 mii locuitori dela Botosiani si ținutu (districtu) in procesulu tractatu la Divanulu domnescu; dupace inse in contr'a lui Cogalnicénu s'au plãnsu la Domnu calugarii greci, aga grecu si consululu Greciei in numele regelui, éra unu spionu l'a dinuntyatu in modu infam, că ar' fi batjocoritulu Divanulu si Tronulu, Cogalnicénu fú arestatu, apoi ecsilatu la monastirea Rîsc'a.

Numele corespondentelui este ruptu din scrisóre la rugarea lui, de frica cá nu cumv'a se fia descoperitu la Iasi, căci inainte cu 40—50 de ani guvernele pretyindea unele dela altele, cá scrisori si articlii cari nu placea, se fie confiscati dela redactiuni si inaintati la bunulu vecinu.

14. Din mai multe scrisori ale profesorului Const. Platonu dela Bacau numai acestea doue, din 24 Ian. 1844 si 29 Ianuarie 1846, spre a cunósce si din acestea dorinti'a ferbinte pentru comunicatiune literara, incordarile de a se ajunge scopulu si nespusele greutati care se opunea, pentrucá numai la câte 3—4 septemàni se ajunga scrisorile, diariele si oricare alte obiecte dintru o tíera in alt'a.

15. Doue scrisori din Bucuresci 1 si 5 Febr. 1848 despre atentatulu fórte selbaticu comisu de cătra greculu Iani, care dupace perduse unu procesu de cliromonie, a decisu cá se junghie cu unu cuțitu câtu unu iataganu pe trei judecatori Alecu Rosetu, Radu Golescu, Costache si pe avocatulu Al. Popovici, in lupt'a urmata ranise pe alte patru persóne, si numai dupace cadiduse alergându cá se junghie pe Popovici, a fostu prinsu de cătra doi soldati. Unu casu fórte caracteristicu acest'a pentru justiti'a de inainte cu 40 de ani. Atentatulu a

fostu in 28 Ianuarie v. 1848. Censurele de atunci n'au suferitu sè se scrie mai pe largu despre acelasi.

16. Scrisóre din 16/28 Maiu 1847 a lui Dim. Gusti relativa totu la grelele dissensiuni continuate in caus'a scóleloru moldovene dela 1842 mai fàra precurmare pàna la anulu epocalu 1848.

17. Proclamatiunea Gubernului provisoriu Bucuresci Nr. 167 anulu 1848 Iulie 4.

18. Scrisórea lui Solimanu pasi'a Giurgiu 1/13 Augustu 1848. (Acestea doue documente s'au publicatu si in diariile din acea epoca; credu inse cà nu strica cà Academi'a se le aiba si in acèsta forma).

19. Doue scrisori ale profesorului T. Stamati, Iasi 13 Novembre 1844 despre puterea jidoviloru in acea capitala, despre convenirea Domniloru Michaiu Sturz'a si G. Bibescu la Focsiani, consideratiuni politice etc.

Alta din 20 Iuniu 1847 éراسi despre infocatele dissensiuni in sfer'a instructiunei publice intre cele doue partide, care amendoue pretindea locu in foile mele cà se'si resbune un'a asupr'a alteia, ceea ce mie 'mi facea mari neplaceri din partea Moldovei in restimpu de vre-o cinci ani, mai virtosu càndu unii corespondenti ajungeau la insulte personali.

20. Fragmentu de scrisóre din var'a anului 1848 a maiorului Voinescu II, care 'si lasase famili'a in grij'a mea la Brasiovu impreuna cu familiile d-loru Eliadu, Chr. Tell si G. Magheru. Pre càndu erá se plece la Constantinopole cà plenipotentu alu gubernului tieiei, me róga cà se mijlocescu apropiere si inpaciuire intre densulu si principele Dimitrie Gr. Ghic'a, carele pe atunci se aflá totu in Brasiovu cu mai multe familii mari, impreuna cu fostulu principe Bibescu si cu tóta famili'a sa.

21. Copi'a de pre propunerea locuitoriloru pontasi din Moldov'a presentata Divanului ad hoc prin deputatii loru in numele a 12 sute de mií de sateni. Prea frumosu si caracteristicu! 1837.

22. Fragmente in sèpte cóle dintr'unu memorialu venitu in anulu 1858 dela profesorii A. Tr. Laurianu si Al. Il. Papiu din Iasi adresatu la trei fosti compatrioti ai loru G. Baritiu, Iacobu Murasianu si Gavriilu Munténu la Brasiovu, cu scopu de a'i informá pe acestia despre noulu stadiu in care ajunsesera acolo certele si procesulu violentu provocatu prin vre-o 17 profesori si càtiv'a functionari in contra lui A. Laurianu si Papiu si asupr'a Consiliului instructiunei publice. Neputendu-se publicá inainte cu treidiecei de ani acestu memorialu, éra dupa scaparea de legile esceptionali in anii urmatori redactiunea Gazetei inbulzita de altu materialu venitu din tóte pàrtille, acestu actu ilu dedese aprópe uitarei; inse si de nu l'ar fi datu, coprinsulu lui avea pàrti asia de intristatóre din timpulu Caimacamiei lui Vogorides 1857—1858 si atátu de compromitetóre pentru mai multe persóne, in càtu noi cei trei adresati ne invoiseramu, cà se mai asteptamu dela timpu, cà dóra acel'a va vindecá mai multe rani grele. Ceea ce ne durea mai amaru si ne facea se ne coperimu

façi'a la citirea acestui memorialu erá desbinarea pe façi'a produsa chiar si intre cei vre-o sèpte profesori trecuti dupa anulu 1851 din Transilvani'a la Iasi, éra anume urgi'a ce se nascuse intre Simeonu Barnutiu si intre A. Tr. Laurianu, nu numai din cause relative la instructiunea publica, ci si pe terenulu politicu si per eminentiam nationalu, càci adeca Barnutiu condusu de unele doctrine ale sale singulare erá declarat antiunionistu si se aruncase cu totul in partid'a celoru cari lucrau in Iasi din resputeri in contr'a unirei Moldovei cu Munteni'a intr'unu singuru statu numitu Romani'a, pre càndu Laurianu tocm'a din contra erá trupu si sufletu cu cei cari lucrau chiar pentru fusiune (precumu au fostu Constantinu Negri, Michailu Cogalnicénu, Anast. Panu, Constantinu Hormuzache, Cuz'a unchiu si nepotu, Vasilie Alexandri si a. s. a).

Din fatalitate o parte din acestu actu intristatoriu in cursu de atáti ani s'a perdutu fàra urma; inse si atátu càtu ne stà de inainte, coprinde càtev'a acte guberniali fórte caracteristice din dilele caimacamului N. Konaki-Vogorides, care merita tóta atentiunea istoricului Moldovénu; preste acést'a elu este fórte instructivu si din punctu de vedere alu disciplinei sdruncinate chiar la corpulu profesoriloru.

Laurianu si Papiu tragu totu acilea parelele intre acelu procesu „urítu“ cum 'lu numesce unu actu gubernialu si intre celu dela Blasiu din anii 1843/5 totu asia de fatalu, care costase pe unii profesori functiunea loru, éra pe unulu chiar viati'a prin sinucidere. Intraceea dupa ambele acelea procese s'au adeveritu vechi'a dicatóre, cà nici unu reu nu este asia de mare, pentrucá se nu aiba si vre-o parte buna.

23. Respunsuri la càtev'a intrebari din Cestionariulu *Magni Etymologici Romaniae*, 198 respunsuri de Em. Ordeanu teologu in Budapest'a. (A se trece la Redactiunea Dictionarului). 31 Ianuarie n. 1888.

Cu totul 57 piese si cu cele din Dec. 51 = 108.

George Baritiu.

Scól'a superióra de fetitie din Sibiiu.

(Continuare din Nr. 7—8 anulu 1887).

Transportu din Nr. 15—16: 7968 fl. 42 cr., 200 fl. in obligatiuni, 932 fl. 43 cr. in libele de depuneri.

Pentru scól'a de fete au mai incursu dela D-lu Isidoru Procopianu preotu in Capulu Càmpului 1 fl.; dela institutu de creditu si economii „Albin'a“ din Sibiiu 600 fl. Sum'a 601 fl.

Sum'a totala fl. 8569 42 cr.; in obligatiuni 200 fl.; in libele de depuneri 932 fl. 43 cr.

Comitetulu Associatiunei transilvane pentru literatur'a romanu si cultur'a poporului romanu.